

TALLINNA ÜLIKOOL
Rakvere Kolledž
Õpetajakoolituse osakond

Kaja Visnapuu
MUUSEUMIPEDAGOOGIKA VÕIMALUSED FORMAALHARIDUSE TOETAJANA
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Eesti Rahva Muusemi giid-metoodik
M.A. Virve Tuubel

Rakvere 2009

SISSEJUHATUS

1. MUUSEUM KUI KULTUURI- JA HARIDUSASUTUS.....	6
1.1. Muuseumi roll ühiskonnas.....	6
1.1.2. Muuseumipedagoogika mõiste ja olemus. Õppimine muuseumis.....	7
1.1.3. Muuseumipedagoogilise tegevuse ajalugu	12
1.1.4. Muuseumihariduse ülesanded tänapäeva ühiskonnas	15
2. MUUSEUMIPEDAGOOGIKA VÕIMALUSED JA RAKENDAMISE VALDKONNAD.....	15
2.1. Pärimuskultuur ja keskkonnaõpe	15
2.2. Ettevalmistus kooliks	16
2.3. Lõimiv õpe	17
2.4. Elukestev õpe.....	19
3. VIRUMAA MUUSEUMIDE MUUSEUMIPEDAGOOGIKA ARENG JA KOOSTÖÖKOGEMUSED HARIDUSASUTUSTEGA 2003-2008	21
4. MUUSEUMITUNDE 2007/08 ja 2008/09 Õ.-A. KÜLASTANUTE UURIMUS.....	24
4.1. Lasteaialaste vanemate küsitluse tulemused.....	25
4.2. Lasteaiaõpetaja küsitluse tulemus.....	29
4.3. Lasteaia laste joonistuste kirjeldused ja arvamused muuseumitundidest.....	30
4.3.1. Laste joonistuste ja arvamuste analüüs.....	35
4.4. Vastuste analüüs ja järeldused	37
4.5. Kokkuvõte	40
4.6. Õpetajate küsitluse tulemused ja analüüs.....	42
4.6.1. Toimetulekukooli õpetajate küsitluse tulemused	66
4.6.2. Õpetajate küsitluste analüüs	72
5. Järeldused ja ettepanekud.....	73

KOKKUVÕTE

KASUTATUD ALLIKAD

LISA 1 EESTI AJALOO 10. KLASSI ÕPPEKAVAL PÕHINEV PROGRAMM 2007/2008

LISA 2 LASTEAIA ÕPPEKAVAL PÕHINEV KODULOOLINE PROGRAMM 2007/2008

LISA 3 LASTEAIA KODULOOLINE PROGRAMM „AASTARING” 2008/2009

LISA 4 MUUSEUMIPEDAGOOGIDE SUVEPÄEVADEL OSALEJATE NIMEKIRI 2007

LISA 5 LASTE JOONISTATUD PILDID MUUSEUMITUNDIDEST

LISA 6 LASTE JOONISTATUD PILDID MUUSEUMITUNDIDEST

AUTORI MÄRKUSED

SISSEJUHATUS

Muuseum on oma olemuselt mäluasutus- paik, kuhu on kogutud säilitamiseks ja uurimiseks nii esemelist kui vaimset ajaloopärandit. Muuseum kui selline ei õigustu tänapäeva kiiresti muutavas maailmas ammu enam lihtsalt olemasolemisega- üha tähtsamaks ja vajalikumaks on saanud muuseumi kui institutsiooni ühiskondlik roll pärandi hoidjana, uurijana ja tõlgendajana, samas ka aktiivse suhtlejana ja kogemuse vahendajana ühiskonnale. Muuseum saab aidata tänapäeva probleeme lahendada minevikukogemuse mõtestamise ja kaasajastamise läbi, aidates nii kujundada ühiskondlikku ajalooteadvust kui ka inimeste isiklikku identiteeti.

Oma rikkalikkuses ja keskkondade mitmekesisuses kätkeb tänapäevane muuseum eneses häid võimalusi haridustegevusteks, elamuslike kogemusi igas vanuses huvilisele külastajale ja õppijale. Nii nagu mujal maailmas, on viimasel aastakümnel Eestiski arenema hakanud muuseumipedagoogika, mis on oma olemuselt museoloogia ja pedagoogika sisukas ja perspektiivne kokkupuutepunkt.

Muuseumides tehtav mitmekesine pedagoogiline töö ei saa jääda tähelepanuta käesoleval ajal Eestis toimivas laiemas arutelus hariduselu teemadel. Kooliõpetuse kaasajastamisele ja elavdamisele saab sarnaselt taas esiletõusnud õuesõppele kaasa aidata ka muuseumipedagoogika võimaluste laiem tundmaõppimine ja kasutamine.

Oluline on muuseumipedagoogika kui teadusharu edasiarendamine. Eestis tehtud vähestest muuseumipedagoogika alastest uurimistöödest oli üks esimesi Virve Tuubeli Tartu Ülikooli haridusteaduskonna pedagoogikaosakonnas 2002 kaitstud magistritöö „Muuseumi ja kooli koostöömudelid”, järgnes 2004 Deniss Mironovi Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste koolipedagoogika osakonnas kaitstud magistritöö teemal „Sovremennõje problemõ muzeinoi pedagogiki i ih rešenie posredstvov integrirovannovo obutšenija” (Muuseumipedagoogika kaasaegseid probleeme ja nende lahendamine integreeritud õppe kaudu). Magistritöö „Muuseumipedagoogide tööst Eestis” on 2006. a. Tartu Ülikooli Haridusteaduskonnas kaitsnud Ülle Liivaoja. Tallinna Pedagoogilises Seminaris 2008.a. publikatsioonides on lugeda Anne Metsaare uuritud teemat „Muuseumipedagoogika: muuseumid riikliku õppekava ja noorte huvitegevuse toetajana”.

Kui eelpoolnimetatud tööd on tehtud ülikoolide haridusteaduskondades, siis on märkimisväärne seegi, et üks värskematest uurimustest, Tanel Veeremaa 2008. aastal

valminud magistritöö „Culture-educational programs of museums: the necessities and possibilities of linking to state curriculum” (Muuseumide haridusprogrammide vajadused ja võimalused riikliku õppekavaga sidumiseks), on kaitstud Eesti Muusikaakadeemias kultuurikorralduse valdkonnas. See fakt viitab muuseumipedagoogika veel ühele tahule - nimelt on edukaks muuseumi haridus- ja kultuuriprogrammide läbiviimiseks vajalik ka organiseerimisoskus ning ettevõtluse aluste tundmine. Muuseumi haridusprogrammi ettevalmistamine on võrreldav mistahes rekreatsiooniürituse korraldamisega.

Kuid kuna muuseumiharidus on kultuuri-, mitte haridusministeeriumi haldusalas, on see õpilastele tasuline s.t. riigi poolt rahastamata. Muuseumide haridusprogrammid võistlevad õpilaste aja ja lastevanemate rahaliste ressursside kasutuses võrdväärselt kino, teatri, kontserdi või mistahes muu vaba aja veetmise võimalusega.

Töö eesmärkideks on välja selgitada kas ja kuidas saab muuseumiharidus ehk mitteformaalne haridus muuseumipedagoogika kaudu olla täienduseks formaalharidusele, eeldusel, et muuseumi pedagoogilised programmid on koostatud koolieelse lasteasutuse ja üldhariduskooli õppekava alusel.

Uurimuse hüpoteesis väidan, et Eesti muuseumides toimuv mitteformaalne haridustegevus (muuseumipedagoogika) on arvestatav formaalhariduse toetaja. Muuseumipedagoogika eeliseks formaalhariduse ees on laiem võimalus õppeaineid lõimida, kasutada aktiivõppe meetodeid, kaasata õppeprotsessi erinevaid meeli ning võtta õpetamisel arvesse erinevaid intelligentsusi.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimusliku osa aluseks on 2007-2008. õppeaastatel Virumaa Muuseumide haridusprogramme külastanud õpetajate ankeetküsitluse vastused. Samuti on kasutatud lasteaiaväinema rühma laste joonistatud pilte ning nende vanemate arvamusi muuseumitundide kohta.

Võrdlen Lääne-Virumaa ja Rakvere vastavaid tulemusi Tallinna ja Lõuna-Eesti õpetajate küsitlustest selgunud andmete ja hinnangutega muuseumipedagoogika olukorra kohta, toetudes Tanel Veeremaa, Ülle Liivaoja ja Deniss Mironovi magistritöödele.

Uurimuse üheks oluliseks ülesandeks on põhjendada, miks peaks just haridusministeerium leidma lisavõimalusi õpilaste muuseumihariduse toetamiseks.

Töö koosneb viiest osast.

I peatükis on antud ülevaade muuseumist kui kultuuri- ja haridusasutusest, muuseumi tähtsusest tänapäeva ühiskonnas. Selgitatud on muuseumipedagoogika mõistet ning käsitletud muuseumipedagoogika ajalugu.

II peatükis tutvustatakse muuseumikeskkonnas õppimise võimalusi ja eeliseid formaalhariduslike institutsioonidega võrreldes, muuseumihariduse mitmetasandilist ja lõimivat olemust.

III peatükis kirjeldatakse Virumaa Muuseumides tehtud muuseumihariduslikku tööd aastatel 2003-2008, tutvustatakse läbiviidud haridusprogramme ja avatakse muuseumipedagoogide töö sisu.

IV peatüki uurimuses esitatakse kokkuvõtte erinevate sihtrühmadega Virumaa Muuseumides läbiviidud aastaringsete programmide põhjal tehtud küsitlustest ja nende analüüs.

V peatükis on tehtud järeldustest lähtuvaid ettepanekud haridusasutuste ja muuseumide koostööks.

Käesolev bakalaureusetöö on suunatud nii lasteaia- kui kooliõpetajatele, õpetajate täiendkoolituse läbiviijatele, haridus- ja kultuuriametnikele, tutvustamaks laiemalt muuseumipedagoogika võimalusi hariduse mitmekesistamisel.

1.MUUSEUM KUI KULTUURI- JA HARIDUSASUTUS

Vastavalt Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu ICOM'i (International Council of Museums) muuseumide eetikakoodeksi definitsioonile (paragrahv 2 lõige 1) on **muuseum ühiskonna ja selle arengu teenistuses olev ning üldsusele avatud mittetulunduslik püsiinstitutsioon, mis teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel omandab, säilitab, uurib, vahendab ning eksponeerib inimeste ja inimkeskkonnaga seotud materiaalseid mälestisi.**

Sama sätestab Eesti Vabariigi muuseumiseadus (RT I 1996, 83, 147): **muuseum kogub, uurib ja säilitab inimese ja tema elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtusega asju teatud ainevaldkonnas ning korraldab nende üldsusele vahendamist teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel.**

Seega on muuseumi puhul tegemist ühiskondliku mäluasutusega, millel on mitmekesised teaduslikud, hariduslikud ja kultuurilised ülesanded.

1.1. Muuseumi roll ühiskonnas

Muuseum kui sellise ei saa leppida tänapäeva kiiresti muutuv maailmas ammu enam lihtsalt olemasolemisega – üha tähtsamaks ja vajalikumaks on saanud muuseumi kui institutsiooni ühiskondlik roll pärandi mõtestajana, tõlgendajana, samas ka aktiivse suhtlejana ja kogemuse vahendajana ühiskonnale. Muuseum saab aidata tänapäeva probleeme lahendada minevikukogemuse mõtestamise, kaasajastamise läbi, aidates nii kujundada ühiskondlikku ajalooteadvust kui ka inimeste isiklikku identiteeti.

Vastavalt Eesti riigi kultuuripoliitika põhialustele „asetab riik põhirõhu olemasolevate muuseumide materiaalse ning tehnilise baasi ja ekspositsiooni tänapäeva nõuetele vastavusse viimisele. Jäädes rahvuskultuuri varamuteks, peavad muuseumid muutuma aktiivseteks ja atraktiivseteks osalejateks noore põlvkonna sotsialiseerimises ja isamaalises kasvatuses” (Eesti Vabariigi kultuuripoliitika põhialused).

1.1.2. Muuseumipedagoogika mõiste ja olemus. Õppimine muuseumis

Muuseumipedagoogika alastes uurimustes on mõistet mitmeti defineeritud. Erinevatel allikatel on muuseumipedagoogika:

1) muuseumi võimuses olevate õpetus- ja kasvatustaotluste suunitletud elluviimine. Muuseumipedagoogika tegeleb inimese arendamise ja kasvatamisega muuseumis ning teaduslikkuse ja meetodid selleks tagab muuseumididaktika Rump'i järgi (Tuubel 2002:13, Metsaar 2008:98);

Virve Tuubeli magistritöös kasutatakse ka järgmist definitsiooni :

2) piiriteadus, mis uurib muuseumi kommunikatsiooni vorme ja museaalidega seotud teadmiste edastamist inimestele ja muuseumipedagoogide tegevusega seotud põhiküsimusi sh. metoodikat ja abimaterjale (Tuubel 2002:13);

Anne Metsaar toob oma uurimuses välja Stoljarovi sõnastuse:

3) tegevusvaldkond, mis teostab kultuurilise kogemuse edasiandmist õppeainete vahelise ja poolkunstilise lähenemise alusel läbi pedagoogilise protsessi muuseumikeskkonnas (Metsaar 2008:97-98);

Lühike ja selge on Tšumanova definitsioon:

3) teaduslik-praktiline distsipliin museoloogia, pedagoogika ja psühholoogia kokkupuutepunktis, mis käsitleb muuseumi haridusliku süsteemina ja on suunatud muuseumi ja külastaja koostööle (Tšumanova 2007: 45-46).

Kõigist definitsioonidest nähtub, et muuseumipedagoogika puhul on tegemist omaette pedagoogika haruga, omamoodi piiriteadusega, mis kätkeb endas nii haridus-, teadus- kui kunsti- ja kultuurivaldkonna probleeme.

Mõisteid „**formaalharidus**” ja „**mitteformaalne haridus**”, kasutan lähtudes Georg E. Hein'i (Hein 1998:7) käsitlusest, kus nende terminitega peetakse silmas hariduskorralduse administratiivset poolt, mitte pedagoogilist sisu. Koolides õpetatakse enamasti klassiruumides kindla, hierarhilise, süsteemse õppekava alusel, mille läbimise puhul antakse sellekohane tunnustus. Kooliskäimise kohustus on teatud vanuseni igal lapsel ning koolis kehtivad kindlad reeglid tundides osalemise, vastamise ja hindamise osas. Seega on tegemist formaal-

haridusliku asutusega. Muuseumid seevastu kujutavad endast mitteformaalset haridusasutust, kus on vaba osalemise võimalus, puuduvad ranged õppekavad läbivalt kõigile vanuseastmetele ning kus ei anta tunnistust õppe läbimise kohta.

Triin Siiner, Eesti üks pikema koolitajakogemusega muuseumipedagoog väidab, et muuseumitund ei ole koolitund ega tohiks sellega sarnaneda - vastasel juhul kaoks ju mõte muuseumipedagoogika arendamiseks. Siiner on kokkuvõtlikult sõnastanud **muuseumitunni eesmärgid ja põhimõtted**.

1. Anda edasi teavet ajaloost:

- vahend ja viisid vastavalt laste eale ja konkreetsele teemale
- teoreetiline ja praktiline osa peavad olema omavahel põimunud
- läbi vaatluse ja isikliku kogemuse jõuda arusaamiseni
- loomingulise terviku moodustumine vaatlemisest, praktilisest tööst, rollimängust
- pakkudes ajaviidet ei tohiks olla kohustuslik, ebameeldivust tekitav
- didaktika lapse jaoks märkamatu, lähtudes lapse loomulikust uudishimust ja kogeda tahtmisest
- lähtuv ealistest iseärasustest tulenevast huvist erinevate teemavaldkondade suhtes

2. Õpetada last kui tulevast ühiskonna liiget muuseumi kasutama teadmiste hankimise, ajaviitmise ja harimise eesmärgil (Siiner 2000:98).

Renata Sõukand Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumist jagab Siineri seisukohti – muuseumitundi ei saa võrrelda tavakooli tunniga, kus teabevahetus käib valdavas enamuses monoloogi vormis. Muuseumis peaks viljelema alternatiivset õppimisvõimalust, millele aitab kaasa muuseumi sundimatum õhkkond, mis võimaldab õpilastel avaneda ning teinekord isegi ennast õpetajana tunda. Kui kooliõpetaja peab piltlikult öeldes õpilastele faktiteadmiste skeletti ehitama, siis muuseumipedagoog peaks pigem luustikule liha külge kasvatama. Õpilased ei kipu väljaspool kooli esitatud fakte vabatahtlikult pähe õppima ja võtavad neid vastu vaid juhul, kui teema neile tõesti huvi pakub või esitaja on suutnud neid kaasa elama panna (Sõukand 2001:129-30).

Kasvatusteadlase Tiiu Kuurme arvates on koolitund üleüldse kõige kanoniseeritumaid asju koolis, mis ei erine ega muutu 7-17 aastaste jaoks läbi kooliaja. Aja- ning ruumisuhted,

liikumis- ja hääle kasutamise piirangud toetavad rutiini püsivust koolis (Kuurme 2007: 254-255). Muuseumiõppe puhul on võimalik heas mõttes koolirutiini lõhkuda, mis tähendab ergastatud meelt ja seega soodsamat pinnast õppimiseks ning mittestandardse, loomingulise mõtte säilitamiseks ja arendamiseks.

Tänapäeva ühiskonnas on toimumas muutused: teiseneb nii sotsiaalne kui kultuuriline struktuur, samuti suhtumine haridusse. Muutumas on ka hariduse mõiste – see, mida me peame hariduse olemuseks ja sisuks ning see, mida me ootame ja eeldame hariduslikelt institutsioonidelt.

Õppimist käsitletakse tänapäeval kui õppija aktiivset suhet keskkonnaga. Kuna muuseumid tegelevad enamasti just looduse ja kultuuri teemadega, siis läbi õppija aktiivse esemetega suhtestumise on seal avarad võimalused raamatutarkuse elavdamiseks.

Kuigi juba Comeniuse õpetus, John Dewey filosoofia ja Piaget arengupsühholoogia tähtsustavad õppimist läbi kogemise, ei ole meie ühiskond seda põhimõtet veel täiesti omaks võtnud (Hein 1998:6).

2005.a. Balti Museoloogiakooli kogumikus juhib Merethe Froyland muuseumipedagoogika teooriast kõneldes tähelepanu mitmekülgsetele kogemustele arvukates tegevuspaikades, mis sisaldab ka Gardneri intellektiteooriat. Froylandi väitel on muuseumiõppes rohkesti võimalusi erinevate intellekti tüüpidega arvestamiseks. Ta soovib koostada haridusprogramme nii, et oleks arvesse võetud rohkemaid intellekte kui vaid lingvistiline ja loogilis-matemaatiline, mis on kooliõpetuses nii tavaline.

Erinevad intellektide tüübid Howard Gardneri järgi on:

- 1) **lingvistiline** – sõnade ja keele heli, struktuuri, tähenduse ja funktsiooni tundlikkus;
- 2) **loogilis-matemaatiline** – võime loogilisi ja numbrilisi näitajaid eristada, samuti võime toime tulla järelduslike seletuste pikkade ahelatega;
- 3) **ruumiline** – võime täpselt tajuda visuaalset ja ruumilist;
- 4) **muusikaline** – võime toota ja hinnata rütmi, helikõrgust ja resonantsi;
- 5) **kehalis-kinesteetiline** – võime juhtida kehalisi liigutusi ja käsitseda esemeid;
- 6) **looduslik** – võime ära tunda ja klassifitseerida objekte, nii taimestikku kui loomastikku;
- 7) **isikutevaheline, sotsiaalne** – võime mõista ja adekvaatselt reageerida atmosfäärile, temperatuurile, motivatsioonile ja teiste inimeste soovile;

8) **isiksusesisene** – juurdepääs oma tunnetele ja võime tundeid eristada. Oma tugevuste ja nõrkuste tundmine.

Muidugi ei ole ühelgi normaalsel inimesel esindatud ainult üks intellekti tüüp, meil kõigil on oma ainuomane kombinatsioon ja sobivate tingimuste korral oleme võimelised kõiki intellekte teatud tasemeni arendama.

Muuseumiõppe puhul on oluline teadvustada, et saadaks mitmekesiseid, erinevaid intellekte virgutavaid kogemusi, mis viib kindlasti parema tulemuseni teabe mõistmisel ja omandamisel. (Froyland 2005:9-10).

Lähtudes kognitiivsest psühholoogiast on õpetamise juures väga oluline ka meelte kasutamine. Mõtestatud suulise või kirjaliku teksti salvestamisel püsimälusse on väga suur tähtsus kõigil meeltel, eriti nägemisel (Leppik 2008:211). Näitlikustamist kasutatakse enim lasteaias ja algklassides, vanemas kooliastmes peetakse aga meeleorganite õppetöösse kaasamist väheoluliseks ning minnakse enamasti üle verbaalsetele selgitustele. Paraku on info vastuvõtt meeleorganite kaudu palju lihtsam kui semantilis-mõisteliselt (Leppik 2008: 240) ning muuseumi esemelisel keskkonnal on siin kooliklassis õpetamise ees selge eelis.

Mõistete kujunemise protsess algab vahetust tajust, „just seepärast on oluline didaktikas (õpetamisteoorias) nõue, et lapsed puutuksid võimalusel kokku reaalse maailma keerukusega. Tänapäeva tehnoloogiavaimustuses on see lihtne nõue tihti kõrvale heidetud, mis on tekitanud õpiraskusi igas vanuseastmes” (Leppik 2008:265).

Pikaajalise õpetajakogemusega Peep Leppik toob välja ka Juhan Sõerdi uurimuse ja enda teostatud üheksa-aastase koolieksperimendi tulemused, millest selgus erinevate omandamisstrateegiatega õpilaste võimete arvessevõtmise vajadus ja tähtsus läbi erinevate kooliastmete. Leppiku enda uuringud 10.-11. klassides tõestasid, et „kujundlikkus on õpetamisel tähtsam kui materjali konkreetsus... kujundlikkuse (näitlikkuse) tähtsus on kahesuunaline”. Ühelt poolt aitab see osal õpilastel uuest (ja tundmatust) materjalist aru saada, seda mõista ning teisalt luua assotsiatiivseid seoseid. Seoste kaudu on uue teabe salvestamine kindlam ja võimaldab hiljem ka infot püsimälust üles leida. Seega, kui õpetaja ei rakenda tundides tööle õpilase meeli, töötab ta tõsiselt vaid osade õpilastega (Leppik 2008: 212).

Võimalusi meelte kasutamiseks õppetöös on leidlikul ja loomingulisel õpetajal palju nii kooli- kui välikeskkonnas. Siinkohal saab õppeprotsessis abiks ja toeks olla ka muuseumikülastus.

Mõned autorid soovivad edumeelseid hariduslikke ideid ja võtteid (avastusõpe, esemete kasutamine, erinevate õppijate tunnustamine) ainuüksi muuseumpedagoogikale omistada, vastandades seda koolis väidetavalt toimuvale igavale ja ühekülgsel õpetusele. Siiski võib ka muuseumides kohata lektoreid klassiruumi stiilis suletud ruumis loengut pidamas (Hein 1998:7) ning samas on ka küllalt koole, kus edukalt kasutatakse erinevaid aktiivõppe meetodeid.

1.1.3. Muuseumipedagoogilise tegevuse ajalugu

Hariduslik tegevus on üks muuseumi tähtsamaid ülesandeid ja õigupoolest ka põhjendus muuseumi olemasolule üldse (Hooper-Greenhill 1996:229).

Niikaua kui on eksisteerinud avalikud, üldkasutuses olevad muuseumid, on oluliseks peetud muuseumi hariduslikku funktsiooni. Muuseumit kui paika, kus on avatud väljapanekud külastajatele nii hariduslikel kui meelelahutuslikel eesmärkidel, on tuntud juba 18. sajandist. 19. sajandil saavad muuseumid juba oluliseks üldkasutatavateks asutusteks. Muuseumide areng on võrreldav rahvusriikides tekkinud valitsuste vastutuse tõusuga oma kodanike heaolu edendamisel (Hein1998:3).

19. sajandi lõpul, seoses tööstuse arenguga hakkas suurenema linnaelanike arv nii Euroopas kui mujal maailmas. Teadus ja tööstus tõi ellu suuri muudatusi, laienes valitsusorganite vastutusala seoses sotsiaal- ja haridusküsimustega. Muuseume nähti kui institutsioone, mis võimaldasid pakkuda haridust massidele. Muuseume kasutati uute elunähtuste tutvustajana: tervishoiu ja tööstussaavutuste propageerimisel, samuti meelelahutuslikel eesmärkidel. Juba siis, tänaseks pea 200 aastat tagasi, võeti tollaste eesrindlike muuseumitöötajate poolt kasutusele meetodid ja võtted, mis on kasutusel tänapäevani: erineva sisu, pikkuse ja raskusastmega sildid, õpetlikud näitused, spetsiaalsed kursused ja programmid kooligruppidele, loengud ja muud publikuüritused, muuseumiga seotud laiemad programmid ja ettevõtmised erinevatele sihtgruppidele. Samaaegselt arenes ka kooliliikumine. Haridus, mis senini ei olnud tavapärane kõikidele ühiskonnakihtidele, sai kättesaadavaks ka töörahvale tänu arenema hakanud rahvakoolide võrgule. Kool organiseerus üsna kiiresti kontrollitavaks süsteemiks oma testide, inspektorite, õppekavadega ning kogu ühiskond oli eluliselt huvitatud sellest, mida ja kuidas koolis õpetatakse.

Samal ajal ei arendanud muuseumid ühiskondlike asutustena samalaadset tegevust seoses oma külastajatega. Arvati, et inimesed võivad õppida, saada teavitatud ja lõbustatud ilma nende ootusi ja kogemusi uurimata. Paraku võib sellist suhtumist kohata veel tänapäevalgi. Kuigi kõik muuseumid ei suutnud oma pedagoogilist rolli päris ideaalilähedaselt täita, oli veel 19. saj. muuseumi roll suuresti hariduslik. 1920-tel aastatel sattusid mitmedki 19. sajandi intellektuaalsed ja poliitilisedki mõtted löögi alla. Uus muuseumi kuraatorite põlvkond ei

olnud enam niivõrd huvitatud muuseumi avalikumast rollist ühiskonnas, keskenduti pigem kogumistöole ja kollektsioonide teaduslikule uurimisele (Hein 1998:4-5).

Eestis tekkisid muuseumid ja hakati muuseumipedagoogikaga tegelema mõnevõrra hiljem kui Lääne-Euroopas. Esimesed Eesti muuseumid olid teadmiste saamise kohaks eelkõige täiskasvanuile. 19. sajandi keskel rajati koolimuuseume gümnaasiumide ja kreiskoolide juurde. Tihedamat koostööd koolidega hakati tegema alles 1960-1980. aastatel, mil peeti õpilastele loenguid, korraldati näitusi ja tutvustati võimalusel fondides asuvaid säilikuid, koostati ja saadeti koolidesse rändnäitusi ning juhendati kodu-uurimuslikke töid (Helme 2005: 2-3). Töötati nii statsionaarsetel näitustel muuseumides kui rändnäitustel koolides, abistati kujutava kunsti alaste ürituste läbiviimisel, osutati kaasabi koolide kunsti- ja ajalooringide juhendamisel (Tartu Riiklikult Kunstimuuseumilt koolidele 1960:3).

1.1.4. Muuseumihariduse ülesanded tänapäeva ühiskonnas

Muuseumil on selge kohustus harida nii tegelikku ja potentsiaalset külastajat kui ka oma personali. See hõlmab lisaks erialasele ettevalmistusele ka külastajauuringuid (Hooper-Greenhill 1996:229).

Muuseumipedagoogide tööks on ka sidemete loomine ja hoidmine muuseumi ja tema külastajaskonna vahel. Probleeme võib tekkida tasakaalu leidmisel omamoodi vastandlike ülesannete vahel:

- 1) tutvustada võimalikult laialt oma kogusid järgides samas kooli õppekavade vajadusi
- 2) pakkuda sobivat teemakäsitlust ja vormi väga erinevatele sihtgruppidele ja tasemetele
- 3) leida tasakaal muuseumis ja väljaspool muuseumi tehtava muuseumiõppe vahel

(Hooper-Greenhill 1996:230).

Eesti riigi kultuuripoliitika põhialustes on rõhutatud, et muuseum on ühiskonna ja selle arengu teenistuses olev institutsioon, mis on reeglina külastajatele avatud (ehkki teatud erialamuuseumide puhul võib külastajate ring olla piiratud).

Muuseumil lasub tähtis kohustus arendada haridustegevust ja haarata kaasa laia üldsust kõigist ühiskonnakihtidest, mille teenistuses ta on. Sellistele inimestele peaks ta pakkuma võimalust osaleda muuseumi tegevuses ja toetada selle eesmärke ning ettevõtmisi. Suhtlemine sihtauditooriumiga on muuseumi haridusliku rolli täitmise olemuslik osa ning selleks vajatakse reeglina kutselisi muuseumitöötajaid.

Kuigi muuseumiharidus kuulub mitteformaalhariduse valdkonda, saab see formaalharidusele tuge pakkuda ja koostööd õppeasutustega teha just õpilaste **üldpädevuste** valdkonnas, milleks on :

- 1) **õpipädevus** – suutlikkus tõhusaid õpistrateegiaid ning sobivat õpistiili kasutades juhtida oma õpitegevust: end õppimisele häälestada, motiveerida, otsida vajalikku teavet, omada ülevaadet oma teadmistest, suhestada oma teadmine teiste inimeste looduga ja luua uus teadmine, seirata ja hinnata oma mõtte- ja õpitegevust;
- 2) **tegevuspädevus** – suutlikkus näha probleeme ja neid lahendada, oma tegevusi kavandada, seada tegevuseesmärke ja näha ette oodatavaid tulemusi, valida tegevusvahendeid, tegutseda, hinnata oma tegevuste tulemusi; koostööoskused;
- 3) **väärtuspädevus** – suutlikkus tajuda oma seotust teiste inimestega, oma ja muude rahvaste kultuuriga, loodusega, inimese looduga, hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohalt;
- 4) **enesemääratluspädevus** – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, mõtestada oma tegevusi ja käitumist ühiskonnas, kujundada end isiksusena.

(Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava 2002 : 32).

2. MUUSEUMIPEDAGOOGIKA VÕIMALUSED JA RAKENDAMISE VALDKONNAD

Tänapäevases õpikäitluses tähtsustatakse õppija enese aktiivset osalust. Muuseumidel, mis on ajakohaselt sisustatud ning kasutavad nüüdisaegseid kommunikatsiooni viise museaalide eksponeerimisel ja tutvustamisel, on õpikeskkonnana suur potentsiaal. Dokumendis „Eesti 21. sajandi muuseum” märgitakse, et „muuseumide tugevuseks on võimalus õpetatavat ainet illustreerida materiaalsete esemete ja tegevustega, võimalusega rakendada saadud teadmisi õpitubades. Muuseumipedagoogiliste programmide tähtsus avaldub emotsionaalse ja kogemusliku tegevuse kaudu.” Märgitakse ära ka muutust, mis toimus 1990. aastate keskpaigas, kui „alustati Eesti muuseumide giiditöös traditsiooniliselt ekskursioonivormilt üleminekut kindla temaatilise rõhuasetusega ekspositsioonituvustustele ja aineprogrammidest lähtuvale alternatiivõppele ehk muuseumipedagoogikale”.

Tänavu 100-aastaseks saanud Eesti Rahva Muuseumi juhataja Krista Aru. toob selgelt välja tänapäeva muuseumi aktiivse osavõtu ühiskonna igapäevaelust, märkides, et muuseumi häääl peaks olema kuuldv nii pidu- kui kriisipäevadel.“ Muuseum peaks julgema end pakkuda mitte ainult säilitajaks ja hoidjaks, vaid ka küsimustele ja probleemidele osutajaks, tõstatajaks ja lahendajaks” (Aru 2009 : 9).

2.1. Pärimuskultuur ja keskkonnaõpe

Looduse- ja keskkonnahariduse alal teevad õpilaste ja täiskasvanutega tänuväärset tööd RMK (Riikliku Metsamajandamise Keskus) süsteemis toimivad looduskeskused üle Eesti .Viimasel ajal on rohkem tähelepanu hakatud pöörama ka keskkonna kui terviku käsitlemisele, pärandmaastikele ja -kooslustele. Tänapäevased maastikud on kujunenud looduse ja inimtegevuse koosmõjul. Pärandmaastikud – olgu maal või linnas – on meile pärandanud meie esivanemad, jälgi nende tegevusest leiame kõikjal.

Folklorist Mall Hiimäe sõnul on folkloor ehk rahvalooming ”ühiskonnale omaste vaimsete, materiaalsete, intellektuaalsete ja emotsionaalsete tunnuste kompleks, mis ei hõlma mitte üksnes kunstiloomingut, vaid ka eluviisi, väärtussüsteeme, traditsioone ja uskumusi” (Hiimäe 2005:65).

Viimastel aastakümnetel teisenenud üldine arusaam inimese ja keskkonna koostoimimisel ei vastanda enam loodust ja kultuuri maastikukäsitluses. Looduskeskkonnast on kujunenud kultuuriliselt tähenduslik ilming, kus loodus ja kultuur mitte ei vastandu, vaid segunevad.

Maastikus ei väljendu mitte ainult inimeste suhtumine loodusesse, aga ka üksteisesse (Kaur, Palang 2005:366).

Ka muuseum on omamoodi pärandmaastik, keskkond, mis on tekitatud inimese poolt, kasutades looduskeskkonnast pärit materiaalseid ja mittemateriaalseid väärtusi. Muuseum on eelkõige esemelise pärandi ja pärijate kokkusaamise koht, sild mineviku ja tänapäeva vahel. Muuseumipedagoogika saab kaasa aidata dialoogi tekkimisele pärandkultuuri ja inimeste vahel, mõjutades sellega positiivselt inimeste eneseteadvust, identiteeti, aidates neil mõista ja mõtestada ümbritsevat.

„Muuseumipedagoogikat ei huvita mitte niivõrd ajaloo teaduslik olemus, pigem on ta emotsionaalne sild kaasajast minevikku (...) Meie soov ja võime mõista oma esivanemaid, omada nendega isiklikku kontakti on identiteedi aluseks. Ajaloo õpetamise didaktikas kasutatakse selle väljendamiseks terminit ajalooteadvus. Ajalooteadvus väljendab vaimset seost mineviku tõlgendamise, oleviku mõistmise ja tulevikuperspektiivi vahel” (Siiner 2000: 94).

2.2. Ettevalmistus kooliks

Uue, 2008. aastal vastuvõetud koolieelsete lasteasutuste riikliku õppekava järgi (KELA RÕK 2008) on lasteaias toimuv õpe suunatud lapse kooliks ettevalmistamisele nii teadmiste, oskuste kui sotsiaalsete pädevuste osas. Tähtsaks peetakse lapse aktiivset osalust õppimises, koduloolisust, tutvumist koduümbruse asutustega. Siinkohal on nende muuseumide näol, kus on lasteaias õppekavaga kooskõlas haridusprogrammid ning oskusteave koolieelikute eakohaseks õpetamiseks, tegu tänaväärse õpikeskkonnaga. Oluline on ka jalgsi liikluse harjutamine väljaspool tuttavlikku kodu- ja lasteaias ümbrust, sotsiaalsete oskuste arendamine, keskendumine õppetegevusele erinevates keskkondades, käitumismallide kinnistamine, väärtushinnangute arendamine.

Uus koolieelsete lasteasutuse seadus annab ka lapsevanematele suurema kaasärääkimise võimaluse õppekava kujundamise osas ja lasteasutusele enam iseseisvust ja paindlikkust

õppe-kasvatustegevuste läbiviimisel. Oluline on tegus koostöö erinevate asutuste ja inimeste vahel ühise eemärgi nimel – laste parem ja mitmekülgsem ettevalmistamine kooliks ja eluks.

Raamatus, mis käsitleb eelkooliealiste laste õppekäikude planeerimist, toovad autorid Anna Salaman ja Suzy Tuchell välja need põhjused, mis aitavad lastel muuseumis õppida:

1) **autentse eseme e. museaalipõhine õpe** – rikkalike allikate kaudu õppimine, ei nõua lugemis- ega kirjutamisoskust, arusaamine kohene, eelnevalt tutvustatud pildiraamatu ja suulise seletusega;

2) **igal asjal oma lugu** – hoolikas vaatlus ja arutus võib viia lapsed loominguliste ideedeni, kuidas eset valmistati või kellele see kuuluda võis;

3) **ajataju** – erinevad kultuurid, märgid inimeste elamisest, tööst ja mängust; tavaliselt pärinevad museaalid minevikust;

4) **asjade tööpõhimõte** – tööprotsessi jälgimine aitab lastel mõista tänapäeva ja mineviku tööde erinevusi;

5) **eseme olemus ja välimus** – esemed on visuaalselt stimuleerivad, võivad juhtida loovtegevustele, erinevale värvide ja materjalide kasutamisele, kultuuride erinevused võivad olla nauditavad;

6) **keele areng** – enamasti on laste elamusväljendused verbaalsed, tähelepanelikud täiskasvanud saavad lapsi julgustada kõnelema oma avastustest, rikastades vestluse käigus laste sõnavara (Salaman, Tuchell 2005:2).

Kindlasti tuleks lasteaia- ja muuseumiõpetajal eelnevat koostööd teha, kokku leppida tunni tegevustes ja eesmärkides. Kui lapsed tulevad muuseumisse juba sobiva eelhäälestusega, on õppimine tunduvalt tulemuslikum.

2.3. Lõimiv õpe

Muuseumid ei paku oma haridusprogrammideni pelgalt ajalootunde. Muuseumipedagoogika õppe üheks oluliseks tunnuseks on õppeainete lõimimine, mis võib erineda sõltudes muuseumi spetsiifikast. Kuid ega ajaloostki saa kõnelda teadmata midagi geograafiast, oskamata arvutada või kasutamata keele väljendusrikkust. Esivanemate ehituskunsti või toitumistavasid on võimalik mõista ka füüsika- ja keemiateadmisi appi võttes; käeline tegevus aitab asjade olemuse mõistmiseni jõuda, neid sügavamalt tunnetada.

Kunstimuuseumis kunstiga tegeldes läheb vaja nii vaatlusoskust, mida on eelnevalt arendatud näiteks õppekäigul loodusesse, samuti on kunsti lahtimõtestamisel kasu ajalooteadmistest. Lihtsal küünlavalamisel saab katselisel teel kindlaks teha füüsikaseaduste toimimise, samaaegselt on töös ka haistmis- ja kompimiseliidid, areneb liigutuste koordinatsioon. Füüsiliste tööde tegemine või rahvamängude mängimine eeldab head kehalist ettevalmistust ja käelist osavust. Kõigel on kõigega seos.

Haridusprogrammid muuseumis on tavaliselt koostatud nii, et õpe oleks vaheldusrikas ja elamuslik – vaatlus, vestlus, isetegemine; arvestatakse ka laste loomulikku liikumistarvet ning vajadust oma valikuid juhtida. Tähtis on, et programm oleks koostatud eakohaselt, kasutades kooli erinevates ainetundides õpitut, liites tervikuks oma elulisi kogemusi ja tähelepanekuid, täiendades oma teadmisi kõige loomulikumal viisil.

Oma uurimuses „Muuseumipedagoogika kaasaegseid probleeme ja nende lahendamine integreeritud õppe kaudu” pakub Denis Mironov ühe lahendusena koolide ajanappusele muuseumide külastamisel välja just integreeritud (lõimitud) tunnid. „Tänu sellele, et õppeained on akadeemiliselt jaotunud, on õpilasele raske anda maailma tervikpilti isegi humanitaarainete tundides. Väga vajalik on teadmiste ja oskuste kompleksse kasutamise võimalus, ümbruse laiem mõistmine. Sellest kõneleb ka riiklik õppekava, mis jätkuvalt tähtsustab üldoskusi ja baasteadmisi, mis võimaldavad „kildudest tervikut” kokku panna“ (Mironov 2004:55).

Siinkohal oleks teretulnud ka koolidepoolne huvi programmide ühisel väljatöötamisel. Koostööst erinevate õppeainete õpetajate vahel oleks kasu aja parema ärakasutamise ja infovahetuse nimel ka koolisisesele. Paremas olukorras muuseumikülastuse suhtes on algklasside õpetajad, kes planeerivad oma päeva ise ja saavad õppeaineid ka sujuvamalt lõimida.

„Teadmised jäävad elust eraldatuks, kui õppetöös puudub näitlikkus, kui õpilane ainult kuulab või loeb. Omandamine tähendab arusaamist. Sügav arusaamine põhineb sisemistel, mitte välistel assotsiatsioonidel. Analüüs saab toimuda õpetaja ja õpilase dialoogis. Muuseum peab pakkuma aktiivset ja loomingulist suhet meid ümbritsevasse maailma” (Siiner 2000:99).

2.4. Elukestev õpe

Tänapäeval käsitletakse haridust ühe enam elukestva projektina, mitte millegagi, millega tegeldakse noorpõlves kord ja igaveseks. Osalus formaalhariduses pole enam võimalus vaid vajadus (Säljö 2003: 263) ning muuseumil on siingi oma osa.

On vähe neid muuseume, kes oma hariduslikku potentsiaali täielikult ära kasutavad. Eakad on üha suurenev elanikkonna osa, kellel on piisavalt vaba aega huvitegevusteks, mida saab korraldada muuseumide juures, olgu siis tegemist moodsate või traditsiooniliste käsitöökustete või kunstitehnikatega tegelemisega (Hooper-Greenhill 1996:246).

Mitte ainult eakail vaid ka täiskasvanuil on selgelt erinev motivatsioon ning ka erinevad tõkked õppimisel. Neile meeldib tuua õppimisse omapoolset kogemust, eelnevaid teadmisi ja oskusi, iseseisvat mõtet ning ka tundeid. Neile ei sobi kui nad ei saa võimalust oma arvamust avaldada, samas väldivad nad olukordi, sattumaks ebamugavasse olukorda oma varasemate puudulike teadmiste pärast.

Kuna enamus õpiteooriaid lähtuvad lapsest, siis olgu võrdluseks toodud täiskasvanu erinevused võrreldes lapse õppimisega:

- 1) on oma õppimises autonoomsed ja ennastjuhtivad;
- 2) on eesmärgile orienteeritud;
- 3) õpivad probleemipõhiselt – vajavad kindlat teadmist, miks nad midagi õpivad;
- 4) on praktilised ja probleeme lahendavad;
- 5) omavad elukogemust.

(Black 2005:143).

Eakad on huvitatud ka neile korraldatud loengutest ja ekskursioonidest, temaatilistest õhtutest kus nad ise saavad meenutada, osaledes nii ka ajaloo jäädvustamisel. Vanemate inimeste elukogemus võimaldab neil tunda tõelist äratundmisrõõmu ekspositsioonidest ja tark on muuseum, kes seda väärtustab ning kõige paremal moel ära kasutab.

Helgi Põllo, Hiiumaa muuseumi peavarahoidja, aastakümneid olnud mitmekülgse pedagoogilise töö hingeks ja eestvedajaks oma muuseumis, on veendunud, et pedagoogilises töös tuleb olla pidevas arengus ja liikumises. Tuleb lasta nii lastel, noortel kui kohalikul rahval rohkem kaasa rääkida ja ise toimetada. Ühelt poolt on muuseum vahendaja, teisalt ka integreerija – maakonnamuuseumi ülesanne on olla muuseum kõigile. Tähtis ülesanne on

põlvkondade lähendamine, „sest vahe praeguste noorte ja nende vanavanemate põlvkonna vahel on mõnikord suurem kui eri kultuuridest tulnud noorte või vanade põlvkonna vahel (Põllo 2004:6). Kasutatakse erinevat tehnikat ja sõnavara, muutunud on ellusuhtumine ja väärtushinnangud. Muuseum saab olla erinevate põlvkondade taaskohtumise paigakas, sillaks erinevate maaailmade vahel.

3. VIRUMAA MUUSEUMIDE MUUSEUMIPEDAGOOGIKA ARENG JA KOOSTÖÖKOGEMUSED HARIDUSASUTUSTEGA 2003-2008

Seoses SA Viruma Muuseumid loomisega juunis 2002 ning uute arengutega ja tegevuse laienemisega võeti septembris 2003 täiskohaga tööle muuseumipedagoog, kes pani aluse süsteemsemale haridustegevusele muuseumis.

Varem olid muuseumis töötanud õpilastega enamasti teadurid: korraldati ekskursioone ja loenguid, juhendati ja retsenseeriti õpilaste kodu-uurimistöid. Toimus ka mitmeid huvitavaid üksikuid programme nagu näiteks mänguline väljakaevamine arheoloogianäituse raames Näituste-majas, advendi- ja munapäevade tähistamised Linnakodaniku Muuseumis.

Muuseumipedagoogi töö tulemusel kasvas järk-järgult haridusprogrammide hulk ja maht, laienesid sihtgrupid. 2005. aasta jaanuaris asus tööle teine täiskohaga muuseumipedagoog.

Mitmekesised, erinevatele vanuseastmetele suunatud programmid laienesid lisaks Rakvere Näitustemajale ning Linnakodaniku majamuuseumile ka Rakvere linnusesse, Palmse mõisa ja moonakamajja, Richard Sagritsa majamuuseumisse Karepal.

Muuseumipedagoogid viisid läbi ka ekskursioone ja õuesõppe tunde nii linnaruumis kui looduskeskkonnas, osalesid näituste koostamisel, erinevate muuseumis toimuvate ürituste ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Muuseumipedagoogid on osalenud ka Rakvere linnapäevade üritustel, korraldanud Lääne-Virumaa maakondlike õpilaste kodu-uurimise konverentse ja tööde retsenseerimist, pidanud loenguid erinevates ümbruskonna koolides, teinud täiendkoolituse vallas koostööd TLÜ Rakvere kolledži, Rakvere Ametikooli ja koolitusfirmaga NORAX.

On koostatud ja välja antud muuseumi õppematerjale:

- Bürgeriproua jõuluvihik – valimik jõulusalme, illustreeritud vanaaegsete postkaartidega;
- Rakvere on kodu – Rakvere ajaloo töövihik koostöös Rakvere linnavalitsusega;
- 16 Rakvere linna maja ja Rakvere linna plaan – hoonete pinnalaotused värvimiseks, lõikamiseks, kleepimiseks ning plaanile paigutamiseks koostöös Tartu Kõrgema Kunstikooli üliõpilaste Aive Kalmuse ja Andrus Lauringsoniga .

Tööst erinevate sihtgruppidega väärib äramärkimist tegelemine Rakvere Lille Kooli ja Porkuni Kooli erivajadusega laste ja noortega. Muuseumitunnid Rakvere Vene Gümnaasiumi integratsiooniprogrammis 2005/06. õppeaastal viisid osalemiseni Eesti TV Õpiõue programmis.

Tavaks on saanud terve aasta haridusprogrammide kava väljatöötamine augusti lõpuks ning koolide ja lasteaedade teavitamine. Septembri alguses on korraldatud õpetajatele lahtiste uste päevi ja maikuus tänuüritusi koostööpartneritele. Teave muuseumitundide kohta on üleval muuseumide kodulehel, samuti on tavaks saata õppeaasta ja poolaasta alguses e-kiri infoga Lääne-Viru Maavalitsuse haridusosakonda, kes teavitab oma kanalite kaudu kõiki maakonna koole ja lasteaedu. Kasutame ka programmidele vastavalt sihtotstarbelist e-maili saatmist ning paberkandjal otsepostitust. Oleme avaldanud reklaamkuulutusi Õpetajate Lehes. Kena koostöö on välja kujunenud kohalike väljaannetega – ajalehed Virumaa Teataja ja Kuulutaja on muuseumi tegemisi trükimeedias tutvustanud. Paraku peab palju pingutama, et kultuuriteated ületaksid vabariikliku pressu uudise künnist.

2007/08 õppeaastal valmis kaks õppeaastat läbivat tervikprogrammi erinevatele vanuserühmadele

- 10. kl. Eesti ajaloo õppekavale põhinev programm 10. ja 11. klassile – Haljala gümnaasiumi tellimusel (LISA 1);
- 6-8 aastastele lasteaia lastele alushariduse raamõppekavale põhinev kodulooline programm „Aastaring” – koostöös Rakvere lasteaia „Kungla” Öökullipere rühmaga (LISA 2).

2008/09 õppeaastal liitus veidi muudetud kujul lasteaia aastaringse programmiga (LISA 3) juba kolm „Kungla” lasteaia kooliminejate rühma, samuti külastavad seda valikuliselt teise Rakvere suurema lasteaia Triin vanemad rühmad ning vastavalt transpordivõimalustele ka ümbruskonna maalasteaiad. Gümnaasiumiprogrammi vastu ei ole teised ümbruskonna gümnaasiumid huvi tundnud.

Oleme seadnud endale eesmärgiks, et igas muuseumitunnis saab laps või täiskasvanu lisaks vaatlemisele, kuulamisele ja arutlemisele kindlasti midagi ka ise teha. Kas siis proovida mõnda tööd, meisterdada – olla õppeprotsessis igati aktiivne osaline.

Jätkates Virve Tuubeli ja Piret Kruusandi poolt algatatud muuseumides haridustööga tegelevate muuseumitöötajate kooskäimiste traditsiooni (Purre 2003:14), korraldasid Virumaa Muuseumide pedagoogid Kaja Visnapuu ja Mirjam Abel 2007. aasta augustis Virumaal Eesti esimesed muuseumipedagoogide suvepäevad . Kahe päeva jooksul külastati Virumaa Muuseumide objekte Rakveres, Karepal ja Palmes ning RMK Sagadi metsamuuseumi. Käidi loodusrajal, osaleti muuseumipedagoogiliste programmide tegevustes, vahetati mõtteid. Arutelu muuseumipedagoogika hetkekeseisust ja arengutest juhtisid Eesti Rahva Muuseumi giid-metoodik Virve Tuubel ja Kultuurimisteeriumi muuseuminõunik Peeter Mauer. Üritusel osales 30 muuseumipedagoogi ja haridustööga tegelevat muuseumitöötajat üle Eesti (LISA 4).

Üritust peeti küsitluse tulemuste põhjal huvitavaks, mõtete- ja kogemustevahetust kolleegidega vajalikuks. Kokkusaamist sooviti muuta traditsiooniliseks. Samas tekkis ka mõte korraldada muuseumipedagoogika teaduskonverents eriala sisulisemaks edasiarendamiseks.

Seoses Mirjam Abeli siirdumisega 2008. aasta septembris tööle Muinsuskaitseametisse, on SA Virumaa Muuseumis ametis üks muuseumipedagoog, Kaja Visnapuu.

4. MUUSEUMITUNDE 2007/08 ja 2008/09 Õ.-A. KÜLASTANUTE UURIMUS

Uurimustöö jaoks viisin läbi **küsitluse Rakvere linna Kungla lasteaia Öökullipere lastevanemate hulgas**, kelle lapsed külastasid 2007/08 õppeaasta jooksul muuseumipedagoogilist programmi „Aastaring”. Tegemist on 6-8 aastastele lastega, kellel varasem lasteaia kogemus puudub ning kes tulid aastaks kooliks ettevalmistavasse rühma. Programmi „Aastaring” sisu ja eesmärgid olin käinud tutvustamas lastevanemate sügisesel koosolekul ning liitumine programmiga oli lapsevanemate ja rühmaõpetaja ühine vabatahtlik otsus.

Kevadel 2008 saatsin ankeetküsitlused paber kandjal rühmaõpetaja kaudu 18-le lapsevanemale (rühmas oli 19 last, neist 1 paar kaksikuid), tagastati 13 küsitlust (n=13), seega 72 %. Eraldi küsitluse koostas ka rühmaõpetajale.

2008/09. õppeaastaks pakkusime Virumaa Muuseumides lasteaia vanemale rühmale ja algkoolile mõeldud muuseumipedagoogilist programmi „Aastaring” (LISA 3) välja muudetud kujul – Rakvere Näitustemaja, Linnakodaniku muuseumi ja avaliku linnaruumi baasil, jättes välja transpordikulutustega seotud Palmse mõisa.

Küsitlesin programmiga liitunud Rakvere ja Lääne-Virumaa lasteaia ja algklassiõpetajaid, samuti käesoleva ja eelmise õppeaasta jooksul üksikuid muuseumitunde külastanud kõikide vanuseastmete kooliõpetajaid. Küsitlused õpetajatele saatsin laiali meilitsi, kasutades eformulari süsteemi. Saatsin välja 53 küsitlust, millest vastati 30-le (56,6 %). 18 ankeetküsitlust jagasin välja ka paber kandjal, saades tagasi 13 (72,2 %). Neist seitse sisestasin täiendavalt eFormulari süsteemi, kuut toimetulekukooli (Rakvere Lille Kooli) eripedagoogidelt saadud vastust käsitlen eraldi.

4.1. Lasteaialaste vanemate küsitluse tulemused

Paber kandjal küsitlused jagas rühmaõpetaja 18-le lapsevanemale (rühmas oli 19 last, neist 1 paar kaksikuid), tagastati 13 küsitlust (n=13), seega 72 %.

1. Muuseumitunde pidasid **lapse arengus** :

- vajalikuks 9;
- väga vajalikuks 4 vastajat.

2. Peale muuseumitunde **koos arutatud teemadena** toodi välja:

- 7 korral rahvakalendri tähtpäevade tähistamist (jõulud 4, mart-kadri 1, rahvakalender üldiselt 2);
- 4 korral leivaküpsetamist;
- 2 korral märgiti üldist elamuste ja muljete vahetamist;
- 1 korral mainiti arutelu elust vanasti, käsitööst seoses viltimisega, linnakodaniku muuseumis olevatest esemetest, Rakvere ajaloost;
- ühes peres arutleti koos väga erinevate teemade üle: inimestevahelised suhted, kirjandus, loodus, tervis, keskkond, poliitika, riigid, rahvad;
- 2 korral oli küsimus vastamata.

3. **Lapse meeleolu** peale muuseumitundide külastamist :

- 7 heatujuline
- 5 räägib kogetust (mida nägi ja tegi, kuidas meeldis, milliseid uusi teadmisi sai)
- 3 head muljed
- 3 elevil, õhinas
- 3 rõõmus
- 1 reibas
- 1 vaimustuses
- 1 rahulik
- 1 vastamata.

4. **Muutused laste meeleolus** seoses järgnevate muuseumitundidega:

- 4 ei tähelda
- 4 ootab järgmist korda huvi ja heameelega
- 1 esialgse huvi püsimine
- 1 muutus paremuse poole
- 3 vastamata.

5. Muuseumitundide eest makstav **pileti hind** (LISA 3):

- 12 paras
- 1 odav.

Lisamärkus ühelt vastajalt: muuseumipileti hinnale lisandub transpordikulu; isiklikult probleeme ei tekkinud, kuid kui pere on vähekindlustatud, siis pole see väike raha.

6. Suhtumine **muuseumitunni võimalikku jätkumisse koolis**:

- 9 toetav
- 4 võiks olla kooliprogrammi loomulik osa
- 1 peab vajalikuks
- 1 kooliprogrammi osana väheoluline

7. Küsimustikule **vastaja**:

- 10 ema
- 1 isa
- 2 vastamata

8. Vastaja **vanus**:

- 4 vanuses 30-35
- 4 vanuses 40-
- 2 vanuses 25-30
- 1 vanuses 35-40
- 2 vastamata

9. Vastaja **haridus**:

- 6 keskeri
- 4 kõrgem
- 2 kesk
- 1 vastamata

10. Vastaja **rahvus**:

- 9 eestlane
- 4 vastamata

11. **Laste arv** peres :

- 8 lapsi 2
- 4 lapsi 3
- 1 vastamata

12. **Täiskasvanute arv** peres:

- 9 täiskasvanuid 2
- 1 täiskasvanuid 1
- 1 täiskasvanuid 3
- 1 täiskasvanuid 4
- 1 vastamata

13. Vastamisel **peeti perega nõu**:

- 7 jah
- 6 ei

Lisaküsimused esitasin kolmele lapsevanemale, kes kasutasid väljapakutud võimalust lastega koos muuseumitunnis osaleda.

1. Põhjus **koos lapsega muuseumitunni külastamiseks**:

- näidata lapse suhtes hoolivust, soov last rõõmustada; tore on olla koos ja hiljem muljeid vahetada;
- meeldib käia üritustel, mis on mõeldud lastele ja viivad linnast välja;
- lapsele on väga oluline, kui vanem tunneb huvi ja käib temaga kaasas; sain minagi üht-teist teada.

2. Muuseumitundides **saadud kogemused või elamused**:

- põnevad, sest on huvitav rännata ajas tagasi ja siis kogeda, kui palju on rahvas edasi arenenud;
- tund oli väga meeldiv ja õpetlik; käisin lapsega kaasas Palmses, kus küpsetati leiba, sealne info vanarahva elust ja töödest oli väga hariv;
- käsin kaasas Palmse tundides, meeldis väga.

3. **Mõtteid, soove ja ettepanekuid** muuseumitundide paremaks korraldamiseks või sisukamaks muutmiseks:

- Ülimalt põnev oleks paaripäevane üritus, koos perega elada ja kogeda kuidas vanasti kõik käis; päev mõisas pererahva või sulasena; päev talus, kus kogu pere saab rakendust: ema teeb süüa ja ketrab lõnga, isa künnab hobusega põldu, lapsed mängivad nii nagu ennemuiste ja õhtul on kõik koos pika laua taga.
- Palmses veedetud aeg oli väga meeldiv, ei oskagi seda paremaks muuta.
- Need, millest osa võtsin olid väga hästi ja sisukalt organiseeritud. Laste jutu põhjal olid ka need tunnid, mis korraldati linnas, huvitavad ja sisukad. Ja muidugi see on tore, et lapsed saavad tundides ise teemakohaseid tegevusi läbi teha.

Tänati oma „võsude ajaloos harimise eest“ ja sooviti jõudu tööle.

4.2. Lasteaiaõpetaja küsitluse tulemus

1. Hinnang muuseumipedagoogilisele programmile „Aastaring” lapse **arengu toetajana** kooliks ettevalmistamise rühmas:

- väga vajalik.

2. Milliseid **laste oskusi** on muuseumitunnid aidanud **arendada**:

- eelkõige on arenenud kuulamis- ja vaatamis-, võrdlemisoskust, jutustamisoskust. Näputööga on arenenud tähelepanu ja sõrmelihaste töö.

3. Millised **meeleolud** on lastel avaldunud võrreldes esimeste ja järgnevate külastustega:

- eelnevalt eevil: mida põnevat teeme, näeme
Pärast tundi arutavad - miks ja kuidas?

4. Kuidas või kas on **meeleolud muutunud** võrreldes esimeste ja järgnevate külastustega:

- huvi on kasvanud iga korraga, muuseumitunde oodatakse

5. Millised teemad või tegevused on **laste vabamängudes** kajastamist leidnud:

- vabamängus on omaks võetud vana aja mängud „Mustlase maadlus”, „Vägikaikavedu”, „Karjapoisi eksam”, „Ludi- ludi”, „Mina olen rikas mees”.

6. Milline on olnud **lastevanemate tagasiside**:

- vanemad on tänulikud, et me muuseumi õppekavas osaleme. Kui laps puudub, siis tunniks püütakse ikka lasteaeda tuua.

7. Milliseid **probleeme või kitsaskohti** on ilmnunud muuseumitundide käigus:

- Palmse tunnid on väga oodatud, kuid sõiduvahendi ja -kuludega on probleeme.

8. Metoodilisi või pedagoogilisi nõuandeid muuseumipedagoogidele:

- kõik on alati väga põhjalikult läbi mõeldud;
- käeline tegevus on oodatud, kuid võimalusel vältida värvimist ja lõikamist, mis on lasteaias igapäevane (tänapäevane);
- iga kord ei pea laps midagi kaasa saama.

Tänu teile on olnud meie aasta palju rikkam ja omanäolisem.

4.3. Lasteaia laste joonistuste kirjeldused ja nende arvamused muuseumitundidest

Öökullipere rühmas oli 19 6-8 aastast last. Palusin rühma õpetajal lasta lastel kevadel meenutada muuseumitunde ja joonistada selleteemaline pilt või mahutada pildile mitu meeldejäädud teemat, tundi või tegevust. Lisaks joonistamisele avaldasid lapsed õpetajaga vesteldes ka oma arvamust muuseumiskäikude kohta, mille õpetaja pildi taha kirjutas. Joonistused ja vastused on 100 % rühma lastelt, n= 19.

Kirjeldan eraldi tüdrukute ja poiste pilte, grupeerides pildil kujutatute järgi. Laste arvamused muuseumitundide kohta on õpetaja kirjutanud pildi tagaküljele ning esitatud kursiivis pildikirjelduse järel.

Tüdrukud

7 leivateemalist pilti

- hallidest kividest leivaahi, ahjusuust paistavad kahes reas leivad, ahju ees põrandal triibuline narmastega vaip, puupõrand ja kiviseinad välja joonistatud

„Mulle maitses see leib. Meeldisid ka topised, vanad mänguasjad” 6 a.

- erineva suurusega hallidest kividest leivaahi, ahjusuust paistavad kolmes reas leivad, ahju ees põrandal triibuline narmastega vaip, puupõrand, kiviseinad ja tume lagi välja joonistatud (LISA 5).

„Leiva tegime. Meeldis kõige rohkem. Munadepühad ja kadrisandid – me mängisime seal. Muna- alust tegime, värvisime, kuhu saab muna sisse panna. Oli põnev, et kuidas vanasti tehti neid asju.” 7 a.

- leivaahju ja ahjusuu selged piirjooned musta ja sinisega, ahjusuu ümber kivid, ahjus leivad läbisegi; kolm naeratavate nägudega last ahju ees, kaugemal veel üks naeratav laps; taust lilla, roosa, roheline ja pruuni rasvakriidiga värvitud (LISA 5).

„Siin ma tegin leivaahju, tegin teistest natuke erineva. Sellepärast tegin ahju, et seal sees käivad leivad. Ühe leiva sõime emmega bussis ära, teise jätsime issi ja venna jaoks. Sain emmega koos teha.

Munadepäev – sai värvida sibulakoortega, lehtedega. Tavaliselt ma värvin muna-värviga. Sain ise mängida kadrisanti.” 6 a.

- ahju piirjooned koos korstnaga, korstnast tõuseb suitsu; ahjuavaus hall, ahjusuu ja mõned tellised ahjuseinas kollased, ahjus üks leib; ahju kõrval patsidega naerata tüdruk, neljaruuduaknast paistab sisse kollane naeratav päike; kogu taust toonitatud sinise rasvakriidiga; ahju kõrval viru väravaga sarnaselt ristuvad sinised ja pruunid jooned

„Kui me leiba küpsetasime, sest mulle meeldis see kõige rohkem.

Jäi meelde, kui me kadrisanti käisime jooksmas, nukke tegime” 7 a.

- ühtlaselt tume leivaahi, pruuni seina ja oranži laiialaudse põranda taustal; ahju ees sini-must-valge-punasetriibuline vaip, ahju kõrval naerata tüdruk, kelle säärtel ristirästi seotud (pastla)paelad

„Mulle meeldis ketramise tund. Kedrati lambavillast. Puhastasime lambavilla. Meisterdasime nukkusid, nendega sai mängida.

Talurahva jõulud jäid meelde. Seal põhu sees mängisime. Muuseumitunde on vaja, siis saab asju teada”. 7 a.

- tume leivaahi suure kollase sisemusega, kaks suurt leiba sees; ahju kõrval üks suurem ja teine väiksem naerata tüdruk; taust ühtlaselt sinine

„ See jäi kõige rohkem meelde. See jäi meelde, kus me mängisime seda leedi-leedit, rebase seda (mängu), kuidas me saime seal pärast süüia ka; mingi pulk oli ja seda tõmbasime” 6 a.

- suurte sümmeetriliste pruunidest kividest seinaga tuba, mille nurgas väiksematest hallidest kividest ahi; ahjusuust paistavad viies reas leivad; ahju kõrval laua juures kaks naeratavat last, üks kollaste, teine pruunide juustega

„Leiba tegime – meeldis kõige rohkem. Munadepühal munade veeretamine” 7 a. kaksik

Poisid

3 munaveeretamise pilti

- triibulisel vaibal kükitav naeratav laps veeretab kollasel rennil muna, teine poiss seisab kõrval

„Munadepühal veeretasime mune. Muuseumitundides meeldis väga” 7.a kaksik

- väike, ilma käteta naeratav laps istub, tema ees munarenn veereva munaga; pilt ühtlaselt lilla, helesinise kitsa raamiga

„Munadepühal mune veeretasime. Et see on hästi tore koht, igas mõttes tore. Igasugu vahvaid asju tehakse: meisterdamised - viltimine, mängud – kõik mängud – hobuse asja (looga) alt pugemine: mingi eksam noh; igasugu jutud – ühesõnaga ajalugu.” 7 a.

- tõsisem poiss põlvitab punase-sinisetriibulisel vaibal ja veeretab munarennil muna; tema taga seisab lõbusama näoga poiss; sein hajusalt kollase–sinisetriibuline (LISA 6).

„Munasid veeretasime. Sibulakoortega munasid teha.

Jäi meelde kui neid ingleid õlekõrtest tegime. Meeldis see leib, tegelikult sai, kui kadriil käisime.” Vanus märkimata.

5 leivateemalist pilti

- pikk pruun laud tihedalt kollaste ümmarguste ringidega kaetud, laua taga viis rõõmsa näoga last istumas; nende selja taga must ahi, ahjuuks kinni; pildi ümber sinise-kollase-roheline raam

„ Mul on siin pildiraam ka ümber. Siin on joogitopsid ja me tulime laua taha leiba sööma. Siin oli jõhvika morss. Kõige rohkem jäi meelde see koht.

Meeles on: vanad mänguasjad. Tunnid meeldisid hästi: nii vahvad tunnid olid, igasuguseid asju sai teha ja need vanad mängud ka: vägikaikavedu, rebasemäng, mustlase maadlus, ingleid tegime.” 7a.

- must selgevormiline modernse kamina moega leivaahi, kus üks leib sees, ahju kõrval selgelt väljajoonistatud kehaga (jalad, käed, sõrmed) inimene, taust ühtlaselt roheline

„See on see leiva küpsetamine. Leib oli seal. Väga maitsev. Kadripäeval meeldis saia süüa, mul oli kõht tühi ja sai oli väga maitsev. Meeldis linnu tund. Meeldis see tund, kus torgiti nõelaga. Viltimine.” 7 a.

- hallil taustal väljajoonistatud kividega hall leivaahi, mille sees kolmelt realt leivad; ahju ees triibuline põrandariie, millel kõrval seisavad kaks tõsisema moega inimest
„Maailma parim leib ja leiva tegemine. Ema arvas, et hea leib oli. Meelde jäi ja oli vahva: topiste vaatamine oli tore. Kui käisime seal väikses toas, kus need tinasõdurid olid, need vanad mänguasjad. Meil olid väga vahvad tunnid, seda ma ütlen. Õpetajad olid head.” Vanus märkimata.

- peaaegu kogu pildi ulatuses pruunika seina taustal oranž leivaahi, üks leib sees
„Seal oli vahva leiba teha ja joonistada peale ...(pere)märgid. Meeldisid igasugused mängud, vägikaikavedu. Kõige vahvam oli linnu tund, seal olid nii vahvad linnud. Meeldis käbisid värvida.” 7a.

- valgel taustal oranž leivalabidas pruuni leivaga
„ See on leib. Mulle meeldis see tund. Meeldis muna värvida sibulakoortega” . Vanus märkimata.

1 õuepilt

- sinisel taustal kandiline korstna ja neljaruuduaknaga maja, uks irvakile; maja kõrval kaks naeratavat inimest, käed kahele poole laiali sirutanud, kellel on sinised maskid silmil, kust aga kogu nägu läbi paistab; vasakul nurgas paistab tihedate kollaste kiirtega päike
„Kadrisandid – uitasime ringi, käisime. Leiba küpsetasime. Mängimised: sai tirida, rebasemäng ja kanad. Tahaksin veel minna, seal oli nii lõbus olla.” 7a.

2 kolmeosalist pilti

- vasakul, peaaegu poolel lehel punasel taustal sinise kleidiga naeratav nukk; paremal üleval sinisel taeva ja rohelise muru taustal valges riides naeratavad poiss ja tüdruk; paremal all tulipunane leivaahi kõrvaltvaates, selle ees põlvitav pikkade juustega inimene, kelle käes põlev pird, tema selja taga traksipükstega naeratav poiss, kelle

mõlemas käes on auravad leivad; nurgas pruunist puust laud, millel kauss; laelambist paistab kollaste kiirtena valgus (LISA 6).

„Jookseme kadrisanti. Tegime nukku – pildil.

Mulle meeldis nisu viskamine (külvamine) ja kus see rukis oli (külimit). See mäng, et kes on hooletu, see jääb ilma. Leib lõhnab ja aurab.” 8 a.

- vasakul peaaegu kogu pildi ulatuses pruunil taustal väike naeratav poiss külgvaates, leib käes; paremal all valgel taustal tumedad pilved ja selged pikad sinised kriipsukujulised vihmapiisad, mis nooltena sajavad valges riides tüdruku ja sinises riides jooksva poisi peale; üleval paremal punasel taustal pruun leib, mis aurab ja mille küljes on kollased kolmnurgad

„See on, kus ma võtan leiba. See on ahjus ilus särav leib. Et ma sain ise teha ja süüa endale ja pakkusin perele, sain koju viia.

See on kadrisant. See oli lahe, kus vihma sadas, mulle meeldib vihma käes olla. Et me läksime õue ja õuest tuppa. Perenaine andis meile sooja saia meega.

Munadepüha, et ma sain Heljo muna, see oli palju huvitavam. Ilus muna oli.

Tasus käia, siis saab kodus järgi teha: leiba ja muna ja igasuguseid asju.” 7 a.

Poistega pilt

- valgel taustal, kus veidi ka rohelist ja kollast, musta pliitatsiga joonistatud 5 seisvat poissi; ühel poisil on pulk käes ja teine on pikali kukkunud

„Mina vaatan, meie viiekesi vaatame, Kalev mängib Timmoga vägikaiavedu, teeb Timmole pähe. Nuku meisterdasime. Rääkisime igasugustest asjadest, loomadest – mõnedest kotkastest, hüljest, ronkist, kuulasime lindude hääli. Aitäh !” 7 a.

4.3.1. Laste joonistuste ja arvamuste analüüs

Laste (n=19) joonistuste põhjal saab öelda, et kõige enam meeldinud ja meeldejäädud tund oli konkurentsituult leivategu Palmse mõisa moonakate majas. Ainult leivateemalise pildi joonistasid kõik tüdrukud, keda rühmas oli seitse ja 12-st poisist viis. Kõikidel piltidel on kesksel kohal leivaahi, viie tüdruku ja kolme poisi pildil on ka inimesed, ühe poisi pilt kujutab aga leivalabidat leivaga. Leivaahju ja ruumi ennast on hoolega vaadeldud – ahjukivid, põrandalauad ja kaltsuvaip on selgelt ja värvikalt välja joonistatud.

Poisid joonistasid ka muudel teemadel: kolm poissi kujutasid munaveeretamise mängu, üks poiss poisse vägikaikaveol, üks poiss joonistas õuepildi ja kaks poissi kolmeosalise pildi. Kusjuures ka kolmeosalistel piltidel oli leivateemat kujutatud - ühel poisil ühe ja teisel kahe pildi peal.

Kolmeosaliste piltide autorid on 7 ja 8-aastased poisid ning eakohaselt on nende piltides kujutatud rohkem inimesi tegevuses ning liikumises. Erinevalt 6-aastaste ütlustest, annavad vanemad poisid ise piltide juurde pikema seletuse, mis juba rohkem sarnane looga.

„See on kus ma võtan leiba. See on ahjus ilus särav leib. Et ma sain ise teha ja süüa endale ja pakkusin perele, sain koju viia.

See on kadrisant. See oli lahe, kus vihma sadas, mulle meeldib vihma käes olla. Et me läksime õue ja õuest tuppa. Perenaine andis meile sooja saia meega.

Munadepüha, et ma sain Heljo muna, see oli palju huvitavam. Ilus muna oli.

Tasus käia, siis saab kodus järgi teha: leiba ja muna ja igasuguseid asju.” 7 a.

Piltide järgi otsustades on poistele oluline liikumine ja tegutsemine – neli poissi 12-st on kujutanud konkreetset mängusituatsiooni, kolm kadrisandi jooksmist, neljal pildil on leivaahju juures inimene või inimesed, vaid kaks pilti on ainult esemelised – leivaahju ja leivalabidaga.

Inimesi on kujutatud kokku 13 pildil (n=19) ning valdavas enamuses on neil naerunäod, vaid ühel pildil oli tõsisema olekuga inimene ja teisel oli suu välja joonistamata. Selle pildi kohta on poiss ise kommenteerinud: *„Maailma parim leib ja leiva tegemine. Ema arvas, et hea leib oli.(...) Meil olid väga vahvad tunnid, seda ma ütlen. Õpetajad olid head.”* Kuna mõlemad

kujutatud inimesed on pükstes, üks suuruse järgi otsustades täiskasvanu ja teine laps, siis võib oletada et autor on kujutanud ennast ja ema või ühte õpetajatest. Tavaliselt on naisõpetajad-muuseumipedagoogid tunnis küll vana kombe kohaselt seelikus.

Kui pildile mahtus enamusel vaid enim meeldinud tunniteema, siis laste vestluses rühmaõpetajaga leidsid kajastamist meenutused peaaegu kõigist üheksast toimunust muuseumitunnist.

Mihklipäeva leivategu	14
Hingedeaeg. Kadri- ja Mardisandid	10
Talulapse jõulud	8
Linnalapse jõuluootus	1
Isetehtud mänguasi	3
Küünlapäev	2
Munapäevad	8
Kevadekuulutajad	4
Kodu-õues	0

Küsitluse ajaks ei olnud veel toimunud kodu-õue tundi, mis ilma tõttu toimus mai lõpus.

Lapsed meenutavad tunde valdavalt tegevuste järgi: leivategu, kadrisandiks jooksmine, nuku meisterdamine, villa näppimine ja ketramine, talulapse mängud, käbide kuldamine, viltimine, munade veeretamine.

Samuti meenuvad erilisemad asjad, mida varem pole näinud: erinevad vanad mänguasjad, topised.

Kolm last on meenutanud õuesolemist seoses vihmasaju ja kadrisandiks jooksmisega.

Vaid üks laps meenutab ka helisid: linnuhääled.

Nimetatakse ka maitsenud toitu ja söömise mõnu, aga ikkagi ainult moonamaja leiba, saia ja mett mitte harjumuspärasemaid piparkooke ja kohupiimakorpe pühade ajal linnas.

Taas leiab kinnitust muuseumipedagoogika põhitõde, et kõige meeldejäävama elamuse ja terviklikuma õpikogemuse saab nii laps kui täiskasvanu:

- toetavas, autentses keskkonnas
- läbi isetegemise
- võimalikult palju erinevaid meeli kaasates.

4.4. Vastuste analüüs ja järeldused

Aastaringset muuseumiõpet laste arengu toetajana kooliks ettevalmistava lasteaia vanema rühma baasil 2007/08 õppeaastal võib suuresti vajalikuks ja kordaläinuks pidada. Valdavalt positiivsed ja omavahel kooskõlas on nii lastevanemate, laste kui rühmaõpetaja arvamused.

Küsitlusele vastanud lastevanemate protsent (72%) on päris hea, samas pole teada, mis põhjustel jättis 28 % küsitletutest vastamata. Isegi kui arvestada seda, et need 28% ehk siis viis lapsevanemat võisid olla muuseumiõppe suhtes ükskõiksed või isegi rahulolematud, siis 100% (19 last) joonistanud ja oma arvamust avaldanud laste tagasiside on positiivne.

Kuna tegemist on rühmaga, kes on moodustatud seni kodustest lastest, kelle eesmärk on kooliks valmistumine, siis on mõistetav vanemate avatus, huvi ja toetus lapsi arendavate erinevate võimaluste vastu. Väheoluline ei ole seegi, et käisin programmi õppeaasta alguses lastevanemate koosolekul tutvustamas. Selgitasin programmi kasvatuslikke eesmärke, seotust õppekavaga, võimalusi õppimiseks erinevates ehedates keskkondades, meelte kaasamise võimalusi; näitasin pildiesitlust eelnevate aastate muuseumitundidest. Pakkusin välja ka võimaluse lastevanemaile programmides osaleda. Iga vanem sai paberkandjal programmi tunnikirjelduste ja piletihindadega enne, kui asuti isekeskis arutama.

Programmiga liitumine oli lastevanemate vabatahtlik otsus. Lapsevanemad lahendasid koos ka transpordiküsimused sõiduks Palmses toimunud tundidesse. Programme külastas koos lastega 3 lapsevanemat.

Küsimustikule vastajad (n=13) olid valdavalt emad (10 ema ja 1 isa, 2 vastamata), kellest enamusel on keskeri (6 juhul keskeri-, 4 kõrgem, 2 kesk- ja 1 vastamata) haridus. Pooled vastanutest pidasid vastamisel perega nõu. Enamikes peredes on kaks last (8), aga on ka neli kolmelapselist peret. Kahe vanemaga peresid oli enamik (9), üksikvanem oli ühes peres. Ühes peres on ka kolm või neli täiskasvanut. Võib eeldada, et need on vanavanemad, sest tegemist on rühmaga, kus siia maani olid lapsed kodused.

Kuna esimese(ainukese) lapsega ei olnud tegemist vastanute üheski peres ja mõnes kolmelapselises peres võib olla tegemist noorima lapsega, siis on loogiline, et emade vanus on neljal juhul vahemikus 30- 35, neljal juhul üle 40 aasta. Ühel juhul märgiti vanuseks 35- 40 ja kahel juhul 25-30. Eestlasi oli vastanute hulgas üheksa, rahvus oli märkimata neljal juhul.

Muuseumitundide vajalikkust lapse arengus pidas vajalikuks üheksa ja väga vajalikuks neli vastajat; keegi ei jätnud seda küsimust vastamata ega seadnud ka muuseumitunni kasulikkust kahtluse alla. Muuseumitundide võimalikku jätkumisse koolis suhtus toetavalt üheksa vastajat ja neli arvas, et see võiks olla kooliprogrammi loomulik osa. Üks toetava vastuse andnu arvas siiski, et muuseumitund on kooliprogrammi osana väheoluline.

Muuseumitunnid on andnud põhjust peresiseseks suhtlemiseks ja muljetevahetamiseks enamikes peredes – vaid kahel korral 13-st on küsimus koosarutatud teemade kohta jäetud vastamata. Kõige rohkem (seitsmel korral) on märgitud vestlust rahvakalendri tähtpäevade tähistamisest (jõulud 4, rahvakalender üldiselt 2, mardi- ja kadripäev 1), neljal korral on räägitud leivaküpsetamisest, kahel korral on üldiselt elamusi ja muljeid vahetatud. Ühel korral on mainitud arutelu vana aja elust, käsitööst seoses viltimisega, linnakodaniku muuseumis olevatest esemetest ning Rakvere ajaloo. Ühes peres arutleti koos väga erinevate teemade üle: inimestevahelised suhted, kirjandus, loodus, tervis, keskkond, poliitika, riigid, rahvad.

Nendest vastustest nähtub, et nii pered kui ka ühevanused lapsed võivad väga erinevad olla – nii oma suhtlemises, huvides kui teadmistes. Tähtis on see, et igauks saaks ea- ja arengukohast õpetust ning huvipakkuvat ja jõukohast, piisavat pingutust nõudvat tegevust. Rõõmustav on see, et vanemate ja laste omavahelistes vestlustes on kajastamist ja edasiarendamist leidnud peaaegu kõik muuseumitunni teemad, mitte ainult vahetute elamuste kirjeldamine. Kuna programm oli koostatud linnalastele eelkõige meie maarahvast esivanemate aastaringseid tegevusi arvesse võttes ning osaliselt ka endist maaelu ja linnakombeid võrreldes, on rahvakalendri arutelu peredes täiesti ootuspärane. Rahvakalendri tähtpäevadel on kindel koht ka alushariduse õppekavas. Pühad ja rahvakombed annavad suurepärase võimaluse mitmekülseks lõimitud õppetegevuseks (vaatlemine, võrdlemine, jutustamine, laulmine, käelised tegevused; kehaliste ja vaimsete võimete arendamine rahvamängudes). Kõik seoses rahvakombestikuga kuuldu, nähtu või läbimängitu on oluline omakultuuri teadmisele ja tunnetusele alusepanekul eelkoolieas ning peaks eakohastatuna jätkuma vanemates kooliastmetes.

Meeleoludest, mis lapsi valdasid muuseumitundidest tulles, on vanemad välja toonud valdavalt positiivseid – heatujuline (7 korral), elevil ja õhinas (3), rõõmus (3), reibas(1), vaimustunud (1), rahulik. Positiivsus pole järgnevate kordadega kahanenud - muutusi ei tähelda neli vastajat ja samapalju märgib, et järgmist korda ootas laps huvi ja heameelega.

Üks vastaja on märganud muutusi paremuse poole, üks vastaja esialgse huvi püsimajäämist. Järelikult on muuseumitunnid olnud lastele huvipakkuvad ja jõukohased ning on säilitanud positiivse meeleolu, mis on eduka õppimise ja teadmiste omandamise üheks eelduseks.

Ka lapsevanemad, kes külastasid muuseumitunde, on saanud positiivseid kogemusi ja meeldivaid elamusi – põnev ajarännu kogemus, meeldiv õpetlikkus, hariv teave, sisukad ja hästiorganiseeritud tunnid. Kui algselt on olnud soov näidata üles hoolivust oma lapse suhtes ja tahtmist temaga koos midagi kogeda, siis peale tunde on jõutud arusaamisele, et kogemusele on lisandunud ka teadmisi. Soovide ja ettepanekute osas selgub rahuolu ehedatest tegevustest ja tahtmine neid taaskord kogeda.

Siinkohal saab kinnitust muuseumi kui huviärataja ja teenäitaja rolli. Meeli rakendav, autentses keskkonnas toimiv muuseumiõpe äratab ka täiskasvanuis teadlikku soovi meeldivat (hariduslikku) ajaloo kogemist korrata, tajuda iseennast maailma muutuvast kulgemises.

Mitte ainult vanemad ei tulnud koos lastega muuseumisse, vaid siin toimus kohtumine nii mitmeski mõttes: oma laste ja esivanematega, iseenda ja oma tunnetega. Taas saab kinnitust KUMU Hariduskeskuse juhatajat Piret Kruusandi mõte ja moto Eesti Kunstimuuseumi muuseumi 2005. aasta haridusprogrammide tutvustamisel: „Muuseum on kohtumispaik”.

Paraku tuleb aga muuseumitunni nagu enamuse tänapäeval korraldatud (rahva)kultuuri ürituste eest raha maksta. Selleks et kompenseerida ettevalmistamiseks, läbiviimiseks ja materjalide soetamiseks tehtud kulutusi, tuleb küsida muuseumitundide eest tasu, millest osa moodustab ka muuseumipilet. Haridustegevus on küll muuseumi oluline missioonitegevus, kuid paraku ka üks sissetulekuallikatest. Valdavalt on muuseumid püüdnud muuseumitunni eest makstavat hinda taotluslikult madalal hoida. Õppevahendite soetamiseks ja tundide läbiviimiseks on taotletud lisaraha erinevatest projektidest, otsitud abi sponsoreiltki, eelkõige aga püütud majandada säästlikult ja leidlikult oma vahendite piires.

Valdav enamus lasteaiast vanemaist peab muuseumitunni hinda parajaks, üks isegi odavaks. Järelikult on muuseumitundide kvaliteedi ja hinna suhe vanemate jaoks õige ja kultuuriga seotud väärtushinnangud paigas. Küll on aga üks vastaja lisamärkusena välja toonud probleemi transpordikulutustega, mis lisandub muuseumipileti hinnale. Vastajal endal probleeme ei tekkinud, kuid ta leiab, et kui mõni teine pere on vähekindlustatud, siis pole transpordikulu nende jaoks sugugi väike raha.

4. 5. Kokkuvõte.

Tulemusi analüüsidest võib öelda, et lasteaia õppekaval põhinev muuseumi haridusprogramm „Aastaring” täitis oma eesmärgi, milleks oli laste arengu toetamine kooliks ettevalmistavas lasteaia vanemas rühmas. Tänu eakohasele mängulisele õppele, mitmekesistele isetegemise võimalustele ja meelte kaasamisele arenesid laste oskused ning võimed, tekkis ja püsis õpihuvi.

Õppetegevusse olid kaasatud ka lapsevanemad nii tundides osalemise kui koduste teemakohaste vestluste ja arutluste kaudu. Positiivne on ka see, et lasteaia lõpupeoks valisid vanemad omaalgatuslikult muuseumikeskkonna, üritus korraldati koos laste ja nende vanematega Rakvere Linnuses.

Koostöö rühmaõpetajaga ja haridusprogrammide külastamisel, kasvatuseesmärkide saavutamisel ning tagasisideme korraldamisel oli suurepärane.

Eelkooliea mängulise õppimise vajadust arvesse võttes on pärimuskultuuri varasalv ammendamatu oma värvikate kommete, mängude ja lauludega. Kõige ehedamalt saab laps oma rahvakultuurilise aluspõhja ja ettekujutuse toetavas keskkonnas, kus need kombed tekkinud ja arenenud on. Ümbruses, kus kõik on nagu „päris” ja saab tõeliselt teha ja näha asju, millest vaid jutustamisel lapse kogemuse ja abstraherimisevõime puudumisel väga vähe abi on. Asi saab mõistetavaks läbi tegevuste, mis kunagi olid igapäevased ja tavalised, kuid nüüdseks juba erilised. Nagu selgub ka käesolevast uurimusest, on (mängulised) tegevused eriti olulised just eelkooliealiste poiste arengu toetajana ning erinevate meelte kasutamine tähtis kõigile lastele (samuti täiskasvanute) õpimotivatsiooni seisukohalt.

Kahjuks on kunagise tavaelu toomine muuseumitingimustesse vaid loetud tundideks äärmiselt töö- ja energiamahukas. Tagada tuleb museaalide säilimine, leida võimalusi koopiate valmistamiseks ja kasutamiseks. Erilise ülesande muuseumiõppe metoodikale seab ka rühmade/klasside võimalik suurus. Talupered olid küll lasterikkad, kuid 24 last korraga nad ikka ei kasvatanud-õpetanud. Ruumis tihedalt äramahtumise võib pöörata küll pedagoogiliselt sotsiaalseks kogemuseks, kuid see peab kindlasti vahelduma lahedamate liikumise võimalustega.

Programmi „Aastaring” viisime läbi kahe muuseumipedagoogiga, mis võimaldas rühma vajadusel poolitada, moonamajas ja Linnakodaniku muuseumis oli abiks ka perenaine. Kuna

olime seadnud eesmärgiks pühade tähistamise erinevusi linnas ja maal, seepärast toimusid jõuluprogrammid kahel pool korraga. Eestvedajaks ja põhiliseks teostajaks nii moonamajas kui Linnakodaniku muuseumis üks muuseumipedagoog. Jõulude- ja munapäevade programmid on viimase viie aasta jooksul olnud meie muuseumis enimkülastatud, mille 2007/08. õ-a. ületas vaid leivatund. Kevadised tunnid Linnakodaniku muuseumis valmistasime ette vaheldumisi, kuid läbi viisime enamasti kahekesi koos.

Arvestades eelöeldut ja toetudes ka oma eelnevate aastate töökogemustele, kavandasime uue, 2008/09. õppeaasta aastaringse programmi juba keskendudes Rakvere linnas paiknevatele muuseumidele (LISA 3). Kuna enamik meie programme külastavaid lasteai lapsi ja kooliõpilasi on pärit Rakvere linna või Lääne-Virumaa lasteaedadest ja koolidest, on Rakveresse ligipääs hõlpsam ja odavam. Maa-lasteaiaid nagu Uhtna, Pajusti, Vinni ja Ulvi on kasutanud enamasti liinibusse, kus eelkooliealine saab tasuta sõita. Paraku ei laiene tasuta linnasõit maakooli õpilasele. Transpordiprobleem ongi üks takistusi muuseumitundidest osavõtul, eriti vähekindlustatud perede puhul, nagu selgus ka lastevanemate ja lasteaiaõpetaja küsitlusest.

4.6. Õpetajate küsitluse tulemused ja analüüs.

Õpetajate küsitluse valimiks on 53 Rakvere ja Lääne-Virumaa lasteaia, algklasside, põhikooli ja gümnaasiumiõpetajat, kes viimase kahe, 2007/08. ja 2008/09. õppeaasta jooksul on Virumaa Muuseumide haridusprogramme külastanud. Küsitluse saatsin laiali meilitsi, kasutades eFormulari süsteemi. Eelnevalt küsisin telefonitsi kõikidest koolidest ja lasteaedadest nõusolekut küsitluses osalemiseks kas õpetajatelt endilt või õppeala juhatajatelt, teades kui ülekoormatud küsimustikele vastamisega on just Rakvere õpetajad seoses arvukate kasvatusalaste uurimistöodega. 11 paber kandjal küsimustikku viisin lisaks Rakvere lasteaeda Kungla ja seitse Rakvere Lille Kooli.

Meilitsi vastati 30-le küsitlusele (56,6%), paber kandjal küsitlusi tagastati 18-st 13 (72 %), neist seitse sisestasin täiendavalt eFormulari süsteemi (n = 37). Kuna Rakvere Lille kooli näol on tegemist toimetulekukooliga, kus õpivad erivajadusega lapsed, kes on mitmete aastate jooksul olnud meie muuseumi külalastajad, käsitlesin Lille Kooli õpetajate ankeete (6) eraldi. Lille kooli õpetajatest vastanute protsent on (86 %).

1. Olete õpetaja :

lasteaia	n =13	35,1 %
algklassides	15	40,5 %
põhikoolis	6	16,2 %
gümnaasiumis	2	5,4 %
vastamata	1	2,7 %
linnas	22	59,5 %
maal	8	21,6 %
linnas ja maal	1	2,7 %
vastamata	6	16,2 %

Vastanute hulgas on esindatud kõikide kooliastmete ja lasteaiaõpetajate arvamused. Kuna käesoleval 2008/09. õ-a olen välja pakkunud aastaringse programmi eelkõige nooremale koolieale ja lasteaia kooliks ettevalmistavale rühmale, on üsna ootuspärane, et vastanute enamiku (40%) moodustavad algklasside ja peaaegu sama suure hulga (35%) lasteaiaõpetajad. Kuna eelmisel, 2007/08. õppeaastal toimus aastaringne programm ka kahele gümnaasiumi-klassile, on vastanud ka kaks gümnaasiumiõpetajat (5,4%). Samuti ei ole muuseumitundide

osas päris tähelepanuta jäänud põhikooli osa – vastanud on kuus keskastme õpetajat (16,2 %).

Valdavas enamuses on tegemist linnakoolide ja lasteaedadega – 22 vastajat (55,5 %). Kaheksa õpetajat (21,6 %) töötab maal ja üks õpetaja nii maal kui linnas. Kuus õpetajat on oma tööpaiga jätnud määratlemata. Siin on põhjus ja viga küsimustiku koostajas. Nimelt panin ühte küsimusse kokku nii kooliastme kui tööpaiga ning seetõttu võis üks pool küsimusest vastajatele tähelepanuta jääda.

2. Pedagoogiline staaž:

1-5 a.	n= 5	13,5 %
6- 10 a.	4	10,8 %
11-15 a.	4	10,8 %
16-20 a.	5	13,5 %
20-	19	51,4 %

Suurim osa õpetajaskonnast (51,4 %) on 20 ja enama aastase õpetajakogemusega. Võrdselt on aga päris noori, 1-5 aastase ja 16-20 aastase kogemusega õpetajaid (13,5 % mõlemal juhul). Samamoodi võrdselt on 6-10 ja 11-15 aastase õpetajakogemusega (10,8 % mõlemal juhul) vastajaid. Siit järeldub tõsiasi, mis on iseloomulik Eesti hariduselule laiemalt – õpetajaskond on suhteliselt staažikas, kuid teisalt ka kutsevalikule kindlaksjäänud ja pikaajaliste kogemustega.

Muuseumitundide külastamise sisukohalt oleks edaspidi huvitav uurida just pika õpetajastaažiga õpetajate põhjendusi. Hüpoteesidena võiks kõne alla tulla vajadus uudsuse või vaheldusrikkuse järele õppetöös või hoopiski vabam ja loovam suhtumine õpetamisesse üldse; oskus, kogemus ja julgus erinevate teemade ja õppeainete lõimimiseks.

3. **Millistes Eesti muuseumides** olete lastega /õpilastega käinud kahe viimase, 2007/08. ja 2008/09. õ.-a. jooksul. Palun nimetage.

Rakvere Linnakodaniku (maja)muuseum	n = 27
Rakvere Näitustemaja (Rakvere (koduloo)muuseum	21
Rakvere (Vallimäe) linnus	10
Toolse Ordulinnus	5

Palmse mõisa moonakate maja	3
Palmse mõis	3
Virumaa Muuseum	4
Sagadi Metsamuuseum	8
Virumaa Metsamuuseum	1
Sagadi mõis(mõisaamuuseum)	3
Oandu Käbimuuseum(käbitare)	2
Sagadi Loodusmuuseum	2
Sagadi Looduskool	1
Kunda Muuseum	1
Tapa Muuseum	1
Käsmu Meremuuseum (Aarne Vaigu meremuuseum Käsmus)	2
Põlula Kooli muuseum	2
Kohtla Kaevanduspark- muuseum	1
Tallinna (Eesti)Tervishoiumuuseum	4
(Eesti) Loodusmuuseum Tallinnas	2
Arheoloogiamuuseum Tallinnas	1
Eesti Vabaõhumuuseum	1
KUMU	1
Energeetikamuuseum	1
Tartu Mänguasjamuuseum	4
Eesti Rahva Muuseum	2
Tartu Ajaloomuuseum	1
Tartu Kirjandusmuuseum	1
Eesti Postimuuseum	1
Palamuse Muuseum	4
Eesti Põllumajandusmuuseum	2
Eesti Piimandusmuuseum	1
Paide linnusemuuseum	1
Hellenurme veski	1
Jakobsoni Talumuuseum	1
Pärnu Linnamuuseum	1
Hiiumaa Soera talumuuseum	1

Ootuspäraselt on enim külastamist leidnud Rakveres ja Virumaal paiknevad muuseumid (27 korral Rakvere Linnakodaniku Majamuuseum, 21 Rakvere Näitustemaja, 10 Rakvere linnus), samuti Sagadi Metsamuuseum (8 korral). Külastatud on ka muid Eestimaa eri paikkondade muuseume Tallinnas, Tartus, Pärnus ja nende ümbruses, kuigi kordades vähem. Käidud on lähemate linnade – Tapa ja Kunda muuseumides, ära märgitud on ka oma koolimuuseumi tubli tegutsemine Põlulas. Ida-Virumaad on nimetatud ainult ühe korra seoses Kohtla kaevandusmuuseumiga. Kaugemale jäävad Lõuna-Eesti ja Saaremaa muuseumid pole külastamist leidnud.

Oma lähimate muuseumide tihedam külastamine on iseloomulik ka Lõuna-Eestile, nagu selgub Ülle Liivaoja tööst (Liivaoja 2006:33). Kindlasti on see seotud nii paikkonna tundmaõppimise vajadusega kui ka aja- ja transpordiküsimustega. Samad probleemid selguvad ka Tallinna- põhistes töödes (Mironov 2004:54, Veeremaa 2008:70). Isegi Tallinna linna piires on transport ja aeg muuseumikülastuses määravad.

Kuna tegemist oli avatud küsimusega, kus polnud ette antud muuseumide täpseid nimetusi, on päris huvipakkuv segadus ja ebamäärasus muuseumide või keskkonnahariduse keskuste nimetustes. Eriti puudutab see suuri struktuure nagu RMK ja SA Virumaa Muuseumid, väiksemad ja selgelt eripärase teema või kohaga seotud muuseumid (Rakvere Linnakodaniku Muuseum, Tartu Mänguasjamuuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnamuuseum) on täpsemalt kirja pandud.

Talurahva kultuuri või loodusemuuseumi väljapanekutega tutvudes ei pruugi tõesti meeles olla muuseumi täpne nimetus, kuid tavaliselt meenub täiendavalt nende asukoht. Õpetajad seovad Eesti suuremaid muuseume Tallinna ja Tartu nimega (näit. Tallinna Tervishoiumuuseum või loodusemuuseum Tallinnas) ehk sellegipärast, et nad on sinna jõudmiseks pidanud tegelema ka transpordi tellimisega.

Teisalt on ka harjumuspärased nimetused visad muutustega kaasas käima. Kui pika staažiga õpetaja on näiteks korduvalt käinud Rakvere Koduloomuuseumis, ei pruugi talle sama maja uuem nimetus Rakvere Näitustemaja kohe meelde tulla või paneb ta igaks juhuks kirja üldnimetuse – Virumaa Muuseum.

Segadust tekitavad piirkonnaga seotud muuseumide nimetused ka laiemalt – kui meie maakonnas tegutseb tulemuslikult kaheksat erinevast üksusest koosnev SA Virumaa

Muuseumid (<http://www.svm.ee/index.php?nodeID=2>), siis on üsnagi loogiline, et võiks olemas olla ka Virumaa Metsamuuseum, mis sest et hoopiski teise suure riikliku (RMK) süsteemi osana.

Kui õpetaja on käinud Sagadi looduskooli programmi käigus Sagadi metsamuuseumis, siis on jällegi loogiline tulemus – Sagadi Loodusmuuseum. Samuti võivad segi minna Virumaa lähestikku asuvad mõisad – kas leivatund oli just Virumaa Muuseumidele kuuluvas Palmse või RMK-le kuuluvas Sagadi mõisas.

Sellest, kui oluline on isiksuse osa nii õpetajana kui kultuuri kandjana, annab tunnistust Käsmu meremuuseumi nimetamine selle omaniku, kohalike pärimuskultuuriliste ja keskkonnahariduslike programmide eestvedaja, Aarne Vaigu järgi.

Kui õpetaja ja õpilase ja seisukohalt on tähtsam eelkõige õpetuse tase ja kogetud elamused, siis muuseumide taaskülastuse ja positiivsete seoste loomise seisukohalt on samatähtis adekvaatne informatsioon.

Õpetaja poolt vaadates pole niivõrd oluline muuseumi või keskkonnahariduskeskuse täpne nimetus, kuivõrd see kui vajalikuks või huvitavaks ta peab selle külastamist ning kas ja kuidas, milliseid jõupingutusi või kulutusi tehes tal on võimalik kohale jõuda.

Tähelepanuväärne on ka see, et õpetajate jaoks ning eeldatavasti ka õppe seisukohalt ei ole üldse oluline, kas tegemist on riikliku muuseumi, eramuuseumi või RMK keskkonnahariduse keskusega, oluline on klassiruumist ja tavapärasest koolikeskkonnast väljaspool pakutav kvaliteetne õppimisvõimalus ning optimaalsed kulutused.

4. Muuseumis olen :

juhendanud õppekäiku ise	n=0	0 %
tellinud ekskursiooni	2	5,4 %
tellinud muuseumitunni	35	94,6 %

Valdav enamus õpetajaid on valinud kas muuseumitunni (94,6 %) või ekskursiooni (5,4 %).

Ükski küsitletud õpetajatest pole õppekäiku ise juhendanud.

Põhjendustena on välja toodud spetsiaalsete programmide olemasolu, muuseumitöötajate suurem kompetentsus eri teema valdamisel, vaheldus lastele teise õpetajaga kokkupuutumisel.

Kuna vastuses puudusid kommentaarid selle kohta, miks õpetajad ise õppekäike ei juhenda, võin toetuda ainult oletustele. Üheks põhjuseks võib olla ka iseseisvat tööd toetavate abistavate juhendmaterjalide puudumine, mis on näiteks saadaval Eesti Kunstimuseumi osakondades (KUMU-s ja Adamson-Ericu muuseumis), Eesti Rahva Muuseumis.

Kuna Virumaa Muuseumide laste ja õpilaste külastajaskond on objektide paljususest tingituna laialdane ning väga erinevate huvide ja vajadustega, ei ole seni trükistena ilmunud ühtseid töölehti või materjale iseseisvaks tööks koolidele. Erinevaid tunnipõhiseid lisamaterjale ja töölehti on olnud ja on kasutusel mõnedes muuseumitundides. Kindlasti võiks ja peaks nende loomise ja väljapakkumisega rohkem tegelema. Iga õppematerjal nõuab aga põhjalikku eeltööd nii teema uurimisel, kujundamisel kui trükkitoimetamisel. Seni on takistuseks olnud ka süsteemisisene vähene tugi – teadurite vähesus, kunstniku/kujundaja puudumine muuseumis ning muuseumipedagoogi(de) töökoormus tundide ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Teise põhjusena võib takistuseks olla õpetajate vähene teadlikkus muuseumipedagoogika metoodikast ja oskuste puudumine, mis annaksid selles valdkonnas õpetamiseks vajaliku enesekindluse.

Muuseumipedagoogika alasel kunstiõpetajate koolitamisel Tallinna Ülikooli Kunstide Instituudis on aastaid tulemuslikku tööd teinud Anu Purre ning selle üheks väljundiks on sisukas ja laialdane kunstihariduslik koostöö kunstiõpetajate ja –tudengitega KUMU Hariduskeskuses ning teistes Eesti Kunstimuseumi osakondades. Ka Tartu Ülikooli ajalooteaduskonnas ja Viljandi Kultuuriakadeemias on võimalik valikainena saada muuseumipedagoogilist õpetust ajaloo ja rahvakultuuri õppesuundadel. Muuseumipedagoogika, kui üks keskkonna interpreteerimise metoodikaid ja praktikaid, oleks aga vajalik kõigile õpetajaks õppijaile, andragoogidele sealhulgas.

Teisest küljest on ettevalmistatud ja muuseumipedagoogi poolt läbiviidud haridusprogrammid õpetajale piisavalt meeldivaks, vaheldusrikkaks ja isegi mugavaks muuseumikülastuse põhjuseks. Seni, kuni nende külastuste korraldamine ja rahastusvõimaluste leidmine on aga suuresti õpetaja õlul, on huvitavas muuseumitunnis osalemine mingil määral ka õpetajat motiveeriv ja toetav.

5. Käesoleva, 2008/09. õ.-a. jooksul, olen Virumaa Muuseumides külastanud või kavatsen veel külastada järgmisi muuseumitunde:

Muuseumi vara ja raha	n= 13	35,1 %
Vanaaegne koolitund	10	27,0 %
Isetehtud jõulukink	14	37,8 %
Jõudu päikesele. Külma- ja küünlakuu veebruar	10	27,0 %
Munapähid	14	37,8 %
Putukatoos linnupööningul. Juhan Kunderi juhatused	4	10,8 %
Õuest välja	12	32,4 %

Rakvere Linnakodaniku Majamuuseumi varasemate aastate kogemus, et muuseumi külastatakse enim seoses rahvakalendri suuremate pühadega, leidis taas kinnitust. Jõulud ja munapähid on endiselt külastatavad programmid (mõlemad 14 rühma, 37%), hoolimata nende kümnekond krooni kallimast hinnastki (pühadeprogrammid 30, tavatund 20 krooni krooni lapse kohta).

Õppeaasta jooksul kogus järgmisena rohkem külastajaid püsiekspositsioonil põhinev „Muuseumi vara ja raha”, mida külastati 13 korral (35,1 %). Populaarsust kogub ka õuesõpe, muuseumiõues ja linnaruumis, mida on maikuu 2009 plaaninud külastada 12 rühma (32,4 %).

6. Kust olete saanud teavet Eesti muuseumides õpilastele/lastele pakutava kohta:

kooli/lasteaiasisene teabesüsteem	n= 25	67,6 %
kolleegi soovitus	17	45,9 %
ajakirjandus	11	29,7 %
muu	11	29,7 %
paber kandjal otsepostitus	10	27,0 %
vastamata	1	2,7 %

Kahtlus, kas teave muuseumitundide kohta võiks tänapäevases infokülluses märkamata jääda, osutus alusetuks. Haridusteabe liikumine Lääne-Viru Maavalitsuse (s.h Rakvere linna) haridusosakonna ja haridusasutuste vahel toimib hästi, sest 67,6 % vastajatest on muuseumitundidest saanud teada just kooli ja lasteaiasisesest teabesüsteemist. Virumaa Muuseumid on alates 2005. aastast kasutanud õppeaasta või/ja poolaasta alguses haridusprogrammide teabe edastamist läbi Lääne-Viru Maavalitsuse haridusosakonna, kust läkitatakse muuseumiteave haridusasutustesse edasi.

Arvestatav on teabe levimine õpetajate omavahelises suhtlemises – kolleegi soovitus on muuseumitunni külastamisel arvesse võtnud 45% vastanuist. Kasu on ka ajakirjanduses avaldatust (29,7%). Sama suur protsent (29,7%) on teabeallikana märgitud 11 vastajal määratlusena „muu”. Kuna eksikombel jäi küsitlusest välja muuseumi (<http://www.svm.ee>) ja muuseumide infokeskuse (<http://www.muuseum.ee/et/kuum/programmid>) kodulehed kui teabeallikad, siis võin oletada, et osaliselt võib siin olla silmas peetud ka internetikeskkonda, kust leiab teavet Virumaa Muuseumides toimuvate haridusprogrammide kohta.

Veidi vähem (27%) on pidanud vajalikuks paber kandjal otsepostitust, nii et kindlasti tuleb jätkuvalt kasutada ka tavaposti teenuseid.

Kuna ainult üks vastaja pole oma teabeallikat avaldanud, siis võin olemasolevaid andmeid üsna ammendavaks pidada.

7. Muuseumitunni olemus on eelkõige:

elamuslik õppimine	n= 35	94,6 %
tõsine õppimine	3	8,1 %
meelelahutus	3	8,1 %
vastamata	1	2,7 %

Muuseumitunni kogemusega õpetajad peavad muuseumitunni olemuseks valdavas enamuses (94,6 %) elamuslikku õpet. Kuna vastuses oli võimalik märkida ka mitu varianti, siis võrdselt kolmel juhul (8,1 %) on välja toodud muuseumitunni meelelahutuslik olemus, samas ka võimalus tegelda tõsise õppimisega.

Nii suur elamusliku õppe väljatoojate hulk (94,6 %) õpetajate hulgas kinnitab muuseumitunni vajalikkust kooliõppe elavdamisel. Siinkohal tuleb tunnistada, et ka Virumaa Muuseumidel on õnnestunud sarnaselt teiste suuremate ja pikema muuseumipedagoogika kogemusega muuseumitega arendada haridusasutustega tulemuslikku koostööd. Nagu märgib ka Tallinna Ülikooli lastekirjanduse dotsent Mare Müürsepp, on koolid, kes on taibanud muuseumidega koostööd teha, liikumas kindlasti elusama õppetöö suunas. Tänapäeva muutuv maailmas, kus hinnatakse täiskasvanute mobiilseid võimalusi töötamiseks, peaks ka koolielu juba „päriselule” järele jõudma. Muuseumipedagoogika hoogsat arengut jälgides viitab ta sotsiaalteadustest tuntud Brofenbrenneri teooriale, millest tuleneb, et kui üks sfäär ühiskonnas, näiteks kool, jääb oma ülesandega hätta, peaksid teised midagi enda peale võtma. Müürsepp usub, et „on juba koole, kus osa klassitunde on asendatud virtuaalõppe,

välitundide, õppekäikudega ja uurimisülesannetega ning kus on leitud võimalusi võtta tööle abiõpetajaid, et rühmiti tööd juhendada, kus raamatukogu ja arvutiklass tegutsevad päev läbi õpikeskustena. Koolid, kus õpetaja ei seisa seljaga vastu ust, vaid kus ukсед on üsna lahti, kus maailm on kooli osa ja kool maailma osa” (Müürsepp 2007:6).

Haridusuuenduste „kandvamaid rolle on seejuures kahtlemata õpetajaid ette valmistavatel kõrgkoolidel. Ainekesksus, akademism, elukaugus, teadmistekesksus, teadmiste integratsiooni eiramine ja mitmed muud kitsaskohad Eestis pakutavas hariduses saavad alguse just siit. Tegelikult ei teostata haridusuuendusi erakondade peakorterites ega valitsusasutuste kabinetides, vaid eeskätt klassiruumis õpetaja ja õpilase ühistegevuses. Kõik hariduselu muutused saavad teoks õpetaja kaudu, tema kutseteadvusele ja väärtusorientatsioonile tuginedes. Õpetaja ei ole mitte ainult oma õppeaine edasiandja, vaid eeskätt õpilase teadvuses toimuvate süvaprotsesside tundja ja reguleerija, mille tulemusena õpilane kas omandab vastavad teadmised, väärtused, suhtumised, uskumused, käitumisnormid, müüdid ja tabud või ei omanda neid. Teisisõnu, õpetaja pedagoogilisest professionaalsusest oleneb olulisel määral iga õppija saatus” (Türnpuu 2006:219).

Kokkuvõttes algab kõik koostöötahetest ja ühiskondlikust kokkulepest. Eesmärgipüstitus hariduses ja noore põlvkonna kujundamises ei ole ainult haridusministeeriumi haldusala, hariduspoliitika on osa riigi sisepoliitikast (Pelisaar &Läänemets 2008:10).

8. Millised **ootused** on teil muuseumitundide suhtes olnud ja kas need **on / ei ole täitunud**:

ei ole üldse ootustele vastanud	n= 0	
rahuldavad mõningal määral	0	
ootuspärane	27	73,0 %
on ületanud ootusi	16	43,2 %
vastamata	1	2,7 %

Muuseumitundide taset Virumaa Muuseumides ning teistes küsitluses mainitud muuseumides saab pidada heaks või isegi väga heaks, sest need on vastanud 73 % osas õpetajate ootustele ning 43,2 % osas ootusi isegi ületanud (küsitlus võimaldas anda korraka mitu erinevat vastust). Siit võib välja lugeda ka fakti, et on suudetud hoida jätkuvalt head kvaliteeti, sest pole ühtegi vastust, mis väljendaks pettumust või ainult mõningast rahulolu, kuigi 1 vastus on ka andmata, kuid ka see (2,7 %) ei muudaks üldpilti olulisel määral.

Seega on muuseumipedagoogide oskused ja õpetus tasemel.

9. Kas olete saanud muuseumitundidest **uusi ideid** ja materjali oma **igapäevatööks** :

mõningal määral	n= 21	56,8%
korduvalt	17	45,9%
vähesel määral	0	
üldse mitte	0	
vastamata	1	2,7 %

Oluline on muuseumitundide osa uudsete mõtete allikana. Mõningal määral on oma igapäevatööd muuseumiskäikude toel saanud rikastada 56,8% õpetajatest ning korduvalt 45,9%. Taas pole välja toodud ühtegi negatiivset vastust, küsimus on jäänud vastuseta vastamata 1 korral (2,7%).

Kuna muuseumitundide külastus on vabatahtlik (kuigi hetkel kehtivate õppekavade järgi soovituslik, kuid riiklikult rahastamata kui õppeasutus ise pole korraldanud teisiti) võib arvata, et muuseumidesse on jõudnud kõige ettevõtlikumad, positiivselt meelestatud ja loomingulised õpetajad, kelle jaoks muuseumikeskkond ongi huvitav ja inspireeriv.

Tanel Veeremaa on oma magistritöös välja toonud muuseumipedagoogide veendumuse, et ka sellisel juhul, kui osad muuseumitunnid saaksid loodavate komisjonide poolt formaalhariduse nõuetele ja riiklikule õppekavale vastavauses sertifikaadi ja riikliku rahastuse, peaks osa muuseumitundidest jääma siiski vajadusel muudetavaks ning õpetajate poolt vabalt valitavaks. (Veeremaa 2008:71).

10. Kas on olnud võimalik **lõimida** muuseumitunnis **erinevaid õppeaineid** või teemasid:

jah	n= 36	97,3 %
vastamata	1	2,7 %
ei	0	

Käesoleva uurimuse järgi on aastaks 2009 Deniss Mironovi 2006. a. kirjutatud magistritöös antud soovitused erinevate õppeainete lõimimiseks muuseumitundides praktiliselt juurutatud. 97,3 % õpetajaid on leidnud võimaluse muuseumitundides erinevate teemade integreerimiseks. See tulemus vastab ka Eesti Vabariigi valitsuse poolt heakskiidetud 2006-2009 muuseumistrateegia tegevuskava (<http://www.muuseum.ee/et/poliitika>) punktile 4. "Muuseum kui koostööpartner", kus muuseumidele on seatud ülesanne töötada välja riiklikele õppeprogrammidele tuginevad ja õppetööd toetavad muuseumiprogrammid. Oodatavaks tulemuseks on see, kui koolid kasutavad õppetöös muuseumide poolt pakutavaid võimalusi õppeprotsessi mitmekesistada.

Käesoleva uurimuse põhjal võib öelda, et märgitud koostööpartneritest (muuseumid, alg- ja põhikoolid ning gümnaasiumid) on enim ühistegevusse panustanud eelkõige Kultuuriministeeriumi alluvuses olevad muuseumid ja suuresti lastevanemate toel koolide algkooli osad. Haridusministeeriumi alluvuses olevate koolide põhikooli ja gümnaasiumide astmel, samuti erialade õpetajate ühingutel on ühises haridustegevuse arenduses veel palju arenguruumi.

11. Kui **olulised** on teie meelest järgmised **tegevused** muuseumitunnis, palun hinnake 10 palli süsteemis. Palun hinnake iga tegevust eraldi, kogusuma ei pea olema 10 punkti.

Tabel 1

Tegevuste olulisus muuseumitunnis

Tegevus	1 p	2 p	3 p	4 p	5 p	6 p	7 p	8 p	9 p	10 p	Punkte kokku / antud maksimum- punkte
Kuulamine	1	-	1	-	4	2	3	6	6	16	319 / 16 x 10
Vaatamine	1	-	1	-	1	1	2	8	2	17	281 / 17 x 10
Arutlemine	-	-	1	1	1	2	2	8	6	14	296 / 14 x 10
Kompimine	1	-	1	1	5	1	7	3	6	12	286 / 12 x 10
Haistmine	1	-	1	6	1	3	3	4	5	9	239 / 9 x 10
Meisterdamine	-	2	-	1	1	4	2	6	7	11	272 / 11 x 10
Mängimine	-	1	-	2	3	3	4	8	3	12	281 / 12 x 10
Naljatamine	1	-	3	2	6	3	3	10	1	6	236 / 6 x 10
Laulmine	2	-	3	3	9	4	5	4	1	5	218 / 5 x 10
Joonistamine	1	2	1	2	7	4	6	5	2	5	225 / 5 x 10
Töölehtede täitmine	1	5	3	1	10	4	-	3	2	5	190 / 5 x 10

Antud küsimuse juures huvitas mind eelkõige see, milliste meelte kasutamine on õpetajate meelest muuseumitunnis oluline ning milliste tegevuste läbi toimub nende meelest tulemuslik õppimine.

Õpetajad hindasid kõige enam **vaatamist**, mida hinnati maksimumpunktidega 17 korral, millele järgnes **kuulamine** (maksimumpunktid 16 korral), seejärel **arutlemine** (maksimum-

punktid 14 korral), **mängimine ja kompimine** (maksimumpunkte võrdselt 12 korral), **meisterdamine** (maksimumpunkte 11 korral), **haistmine** (10 korral).

Vähem anti maksimumpunkte **naljatamisele** (6 korral) ja **laulmisele, joonistamisele ja töölehtede täitmisele** (5 korral).

Mõningal määral järjestus muutub, kui võtta arvesse antud punktide kogusummat.

Üldpunktisumma (319 punkti) järgi oli ülekaalukalt esikohal **kuulamine**, seejärel **arutlemine** (296 punkti), **kompimine** (286 punkti), **vaatamine ja mängimine** (võrdselt 281 punkti), **meisterdamine** (272 punkti).

Suurema punktide vahega (- 33) järgneb **haistmine** (239 punkti), **naljatamine** (236 punkti), **joonistamine** (225 punkti), **laulmine** (218 punkti), **töölehtede täitmine** (190 punkti).

Siiski joonistuvad välja eelistatumad ja vähemoluliseks peetavad tegevuste grupid:

- kuulamine, arutlemine, vaatamine, kompimine, mängimine ja meisterdamine
- haistmine, naljatamine, laulmine, joonistamine, töölehtede täitmine

Arvestades seda, et kuulamine, vaatamine ja arutlemine moodustab ka formaalhariduses suure osa õppemeetoditest, siis saab muuseumiõppes kindlasti rohkem kasutada õpetajate poolt oluliseks peetud kompimist, meisterdamist ja mängimist. Kindlasti ka haistmist ja laulmist, mida õpetajad nii oluliseks ei peagi.

Arvan, et laulmise vähese hindamise põhjus võib peituda ka selles, et enamasti on aktiivne muusikaline tegevus meie igapäevaelust ja õppetööst eraldunud muusikaõpetaja pärusmaaks juba lasteaiast alates. Tavaliselt muusikaõpetajad muuseumitunde (üksikuid erandeid muidugi on) ei külasta ja pole ka kõik muuseumipedagoogid väga innukad lauljad või musitseerijad, et suudaksid võrdselt kõikide muude tegevustega ka elavat muusikat kasutada, millest on muidugi kahju. Regilaulu eest võtta või lihtsamaid viise ette laulda ning rütmipille kasutada võiks osata iga muuseumipedagoog. Tervitatav on naljatamise ja vabastava huumori mõningane hindamine, mis on isegi suurem kui näiteks toetus joonistamisele. Naljatamine ning huumori mõistmine üldse on tihedalt seotud loomingulise mõtlemisega. “Inimene väljendab oma loomingulist mõtlemist eelkõige sõnadega. Lastele on ülimalt loomulikuks eneseväljenduseks huumor.(...) Nali on loomingulise mõtlemise vorm, mis kontrollib ja avardab kujutlusvõimet, mõistatamisoskust ja mälu. Naljad loovad elavaid kujutluspilte, mis omakorda virgutavad kujutlusvõimet“ (Fisher 2005:54). Huumorimeelt on tingimisi peetud isegi omaette meeleks.

Lapsed joonistavad ja teevad paberi-, kääri- ja liimitööd lasteaias ja algklassides päris palju, nii et on arusaadav, miks muuseumis oodatakse ikka mingit eripärast käelist tegevust. Virumaa Muuseumide muuseumipedagoogikas oleme endale eesmärgiks seadnud kasutada meisterdamisel võimalikult palju looduslikke materjale ja traditsioonilisi töövõtteid.

Töölehtede täitmise vähene populaarsus on seotud kindlasti osaliselt vanuseastmetega – enamasti vastanutest on õpetajad algklassides ja lasteaias. Arvatavasti kooliastme suurenedes töölehtede olulisus veidi tõuseks. Kuid analoogia põhjal võib oletada, et kui juba muuseumisse tulla, siis soovitakse kogeda veidi erinevamaid õppetegevusi ja loomingulisemaid ülesandeid, kui igapäeva koolielu võimaldab. Erinevate muuseumide töölehtede ja õppematerjalide teemat just vanemate kooliastmete puhul oleks huvitav täiendavalt uurida.

12. Palun märkige, mitu protsenti klassist/rühmast suhtuvad **muuseumi(tundide)**

külastamisse: eitavalt, ükskõikselt, neutraalselt, pooldavalt, huviga, vaimustusega.

Tabel 2

Õpilaste suhtumine muuseumitundide külastamisse

	Eitavalt	Ükskõikselt	Neutraalselt	Pooldavalt	Huviga	Vaimustusega
1%	2	3	2			1
2%		1			1	1
3%		1				1
5%	2	1	1			5
10%		5	1		1	
15%		2	3			
17%			1			2
20%			1	2	1	4
25%			1	4	2	
30%			2	2	1	
40%			1	4	1	
45%				1		3
50%			1	2	4	1
53%						
60%				1	2	
65%					1	
70%			1		2	
75%				1	3	
80%						
90%				3	1	
95%					1	1
98%						
99%				1		4
100%				6	5	

Vastuseid kokku	4	13	15	27	26	23
Keskmine %	3%	7,1%	22,9%	59,6%	61%	38,8%
	Eitavalt	Ükskõikselt	Neutraalselt	Pooldavalt	Huviga	Vaimustusega

Suhtumine muuseumitundidesse on lasteaia laste ja õpilaste hulgas õpetajate hinnangul valdavalt positiivne. Kõige rohkem toodi välja **pooldavat** ja **huviga** suhtumist (vastavalt 27 ja 26 korda, keskmine protsent vastavalt 59,6% ja 61%), järgnes **vaimustunud** suhtumine (nimetati 23 korral, keskmine protsent 38,8%). Muuseumitundi ei taha tulla ja suhtuvad **eitavalt** 3% lastest, **ükskõikseid** on 7,1 % (nimetati 13 korral) ja **neutraalse** suhtumisega 22 % (nimetati 15 korral). Arvestades küsitluse tulemusi, võib muuseumitundide sobivust õppetegevuseks pidada üldjoontes heaks. Kui oleks teada ka negatiivse suhtumise põhjused, mida oma küsitluses paraku täiendavalt selgitada ei palunud, aitaks see kaasa muuseumitundides tehtud võimalike vigade edaspidiseks vältimiseks.

13. Millised **takistused ja probleemid** on seotud muuseumi(tundide) külastamisega :

rahanappus	n= 22	59,5 %
transpordiprobleemid	14	37,8 %
ajanappus	13	35,1 %
klasside/rühmades suurus	9	12,3 %
muu	8	21,6 %
sobivate tunniteemade vähesus	3	8,1 %
infopuudus	2	5,4 %
vastamata	1	2,7 %

Selgus, et põhilised probleemid muuseumitundide külastamisel on samad, mis on välja tulnud teisteski samalaadsetes uurimustes (Liivaoja: 2006, Mironov: 2004, Veeremaa: 2008) – eelkõige rahanappus (59 % vastanutest), seejärel ka transpordiprobleemid (37 %) ja ajanappus (13 %).

Muuseumide piiratud võimalusi tööks tavaklassi ja rühmade normaalsuuruseks (24) peetava laste arvuga on tundnud 9 (12,3 %) vastajat.

Muude põhjuste all on välja toodud nii negatiivset kui ka positiivset :

- raha- ja transpordiprobleemid on takistuseks väljaspool Rakveret käimiseks;
- muuseumitundide külastuseks takistused puuduvad;
- muuseumitundide külastamisega ei ole probleeme;
- muuseumitundide külastamisel ei ole takistust ega probleemi kui on huvi ja tahtmist.

Sobivate tunniteemade vähesuse mainimine vaid kolmel korral (8,1% vastustest) tõestab, et muuseumide haridusprogrammid vastavad õppekavadele, kuid valik ei ole ehk nii suur kui erinevate vanuseastmete õpetajad õppetöö toetamiseks eeldaksid ja vajaksid.

Algandmetest selgub, et ühel juhul on tunniteemade vähesusega rahulolematu 6-10 aastase staažiga algklassiõpetaja, kes hindab küll muuseumitundide huvitavust, kuid enamasti mittevastavust õppekavadele. Muuseumitunni olemuseks peab ta eelkõige meelelahutust, seejärel elamuslikku õpet.

Kahel juhul on tunniteemade vähesus probleemiks üle 20 aastase staažiga algklassiõpetajatel, kellest üks töötab linnas ja teine maal. Linnaõpetaja on käinud lastega kahel korral Rakvere Muuseumimajas (edasistest küsitlusest selgub, et nii Näitustemajas kui ka Linnakodaniku Muuseumis), Tervishoiumuuseumis, Palamuse Kihelkonnamuuseumis. Tunnid on vastanud ootustele, õpetaja on olnud rahul tundide läbimõelduse ja näitlikustamisega .

Teine, 20 aastase staažiga õpetaja töötab maal erivajadustega lastega ja on külastanud Eesti Rahva Muuseumi ja Tartu Mänguasjamuuseumi. Muuseumitunnid on ületanud ootusi.

Järelduseks võib öelda, et kolme õpetaja probleemid sobilike muuseumitundide leidmise osas on väga erinevad. Ühel juhul on tegemist erivajadusega lastega, kellele ei ole tõepoolest paljudel muuseumidel oskusi ja võimalusi pidevalt erinevaid tunde pakkuda. Samuti võib tekkida probleem igal aastal aina uute programmide väljapakkumisega pikaajalise muuseumikogemusega õpetajatele. Esimese juhtumi puhul oleks paikapidava järelduse tegemiseks vaja täiendavat lisainformatsiooni.

Üldiselt on vähe välja toodud probleeme info kättesaadavusega. Vaid kahel korral (5,4 % vastajatest) on mainitud infopuudust, järelkult on ka muuseumipoolne teavitamistöö olnud tasemel ning õpetajad ise aktiivsed erinevatest allikatest teabe hankimisel.

14. Milline **rahastusallikas** oleks muuseumitundide jaoks teie meelest kõige õigem :

lasteasutuste/ koolide riiklik eelarve n= 22   59,5 %

erinevad projektid	13	35,1 %
lapsevanemad	13	35,1 %
vastamata	1	2,7 %

Üle poolte vastanud õpetajates t (59,5 %) peavad õigeks muuseumitundide rahastamist **riiklikust eelarvest** sarnaselt üldise kooliharidusega.

Põhjendustena tuuakse välja:

- muuseumitunnid täidavad riiklikku õppekava, on osa õppeprotsessist, seepärast oleks tasuta muuseumi haridusprogramm õiglane lahendus (n =4);
- hoolimata huvitavusest ja harivast iseloomust ei lange kõik muuseumitunnid õppekavaga kokku; riikliku rahastuse peaksid saama õppekavaga vastavuses olevad muuseumitunnid (n=3);
- muuseumitunnid on vajalikud ajaloo (n=2), inimeseõpetuse, ühiskonnaõpetuse õpetamisel;
- kuigi muuseumitund on ebatraditsioonilisem osa haridusest, kuid mitte mingil juhul pelgalt ajaviide;
- vanemate rahalised võimalused erinevad (n=5);
- laps ei peaks seepärast kannatama, et on majanduskriis (n= 3) ja vanemad töötud (n=3);
- kõigil lastel peaksid olema võrdsed võimalused;
- erivajadustega laste vanemal ei ole sageli majanduslikke võimalusi ning ka pädevust ja toimetulekuoskusi oma lapse arengu toetamisel;
- vähekindlustatud pere laps ostab oma taskuraha eest pigem maiustusi kui muuseumipileti;
- õpetaja säästmine rahakorjamisest, mida on õpetajatöös ülemäära palju;
- koolil sponsorite leidmine raske.

Ettepanekud:

- vähemalt üks kord õppeaastas peaks olema riigi poolt ette nähtud transpordikulu hüvitamine muuseumitundides käimiseks – et panna alus erinevate võimalustega ja

väärtushinnangutega laste muuseumi kui teadmiste saamise koha külastamisharjumusele (n= 2);

- eeskuju võiks võtta Taani kogemusest, kus on õppekäikudeks riiklik rahastus;
- võiks paar-kolm vähemkindlustatud pere last tasuta kaasa võtta.

Arvamused:

- maalastel ebavõrdsed tingimused võrreldes linnalastega – klassid on väikesed ja transport kallim kui muuseumipilet (n=2);
- niigi on rahanappus ja lasteasutuse riiklikust eelarvest tuleb rahastada muudki hädavajalikumat kui muuseumitund.

Lapsevanemate rahastust peavad õigeaks 35,1 % vastanutest järgmiste põhjendustega:

- lapsevanemate rahaline panus ja koostöö laste arendamisse (n=5);
- lapsevanem leiab raha, sest väärtustab muuseumikülastust (n=4);
- muuseumikülastuse tasu ei ole suur (n=4);
- lapsevanemad ise ei jõua /ei käi ise muuseumis (n=2) ja ei saa individuaalset tundi tellida;
- raha küsimisel suhtleb laps vanemaga, räägib teemast, propageerib muuseumikülastust;
- laps väärtustab rohkem teadmist, mille eest peab tasuma.

Erinevaid projekte pidas vajalikuks muuseumitundide rahastamisel samapalju (35,1 %), vastajaid kui lapsevanemate osalustki. Põhjendused on järgmised:

- lahenduseks praeguses majanduslikus olukorras raskes seisus perede lastele (n= 3);
- on vähe koole ning õpetajaid, kellel oleks piisavalt kogemust ja reaalselt aega projektides osalemiseks;
- saaks palju rohkem külastada kui leida lisaraha transpordi- ja piletikuludeks.

Arvamus:

- projektid ei anna järjekindlat rahastust ja kindlustunnet.

Vastustest selgub, et muuseumitundide riiklikuks rahastuseks on mitmeid erinevaid põhjuseid, mis ei puuduta ainult haridusvaldkonda või koolil ja kodu koostööd. Selgelt joonistuvad välja meie ühiskonna majanduslikud ja sotsiaalsed probleemid laiemalt.

Enim õpetajaid peavad vajalikuks riiklikku rahastamist õppekavaga kindlalt seotud muuseumitundide puhul võrdsetel alustel koolitundidega. Samuti leiavad õpetajad, et kõigil lastel peaks olema võrdne ligipääs (muuseumi)haridusele olenemata nende pere majanduslikust olukorrast või vanemate väärtushinnangutest. Tavaliselt on vanemad küll valmis tegema laste hariduse nimel koostööd, väärtustavad muuseumiskäike ja on nõus andma omagi (rahalise) panuse. Kui aga pere eelarve on napp ja kui laps peaks muuseumipileti soetama oma vähesest taskurahast on mõistetav laste soov eelistada pigem mõnda maiustust. Osa vanemaid ei leia aega oma lastega muuseumis käia või ei ole neil selleks üldse harjumust välja kujunenud ning seepärast on ühiskondlik tugi vajalik.

Muuseumihariduse kättesaadavuse küsimuses on selgelt tegemist ka regionaalse ja sotsiaalvaldkonna teemaga. Selgelt eelistatumas olukorras on linnakoolide ja lasteaedade lapsed, sest nende vanematel ei tule leida lisaraha transpordiks, kui tegemist on linnas paiknevate muuseumiga. Maapiirkondade lastel või suurematest linnadest kaugemalasuvatel koolidel-lasteaedadel tuleb teha rohkem kulutusi ja seega ka jõupingutusi rahade leidmiseks. Transpordikulu hind lapse kohta on tihti suurem kui muuseumipileti maksumus.

Selgelt sotsiaalprobleemiga puutume kokku ettepaneku puhul paar-kolm vähekindlustatud perest pärit last rühmaga tasuta kaasa võtta. Kindlasti on ka sellistel puhkudel võimalik lahendus leida. Seni ei ole minu poole ükski õpetaja sellise küsimusega otseselt pöördunud.

Omaette teema on erivajadustega laste arengu ja nende perede toetamine. Kui muuseumikülastus on puuetega lastele tasuta, siis muuseumitunni tegevusteks vajaminevate vahendite ja materjalide ostmiseks on siiski rahalisi vahendeid vaja.

Samas hakkavad praegusel majanduslikult keerulises olukorras muuseumitundide külastust ühe enam mõjutama ka perede toimetuleku probleemid üldisemalt.

Teisalt on ilminguid ka uskapitalistlikest väärtushinnangutest. Üks vastaja on välja toonud mõtte, et laps väärtustab rohkem teadmist, mille eest peab maksma. Teine vastaja leiab, et muuseumipileti jaoks raha küsimine soodustab lapse suhtlemist vanemaga, sest ta peab

põhjendama, milleks tal raha vaja on. Nõnda räägib laps teemast ja propageerib samas ka muuseumikülastust.

Õpetajad arvavad, et õpetajate põhitöös on olulisem sisuline õppe- ja kasvatustöö, mitte niivõrd raha korjamine, erinevate projektide kirjutamine või võimalike sponsorite leidmine. Siinkohal sõltub palju ka haridusasutuse organisatsioonikultuurist, kas ja kuidas õpetajaid nende töös toetatakse.

On koole, nagu näiteks Rakvere Eragümnaasium, mis on korraldanud muuseumikülastuse eest tasumise panga kaudu maksekorralduse alusel, säästes nõnda oma õpetajate väärtuslikku aega ja tähelepanu. Sellised juhtumid on siiski pigem erandid (Veeremaa 2008:49) kui reeglid.

Muuseumid ja keskkonnahariduse keskused on omaltpoolt jõudumööda erinevaid projekte kirjutanud, et rohkematel õpilastel oleks võimalik haridusprogrammides osa saada. Õpetajad on seda võimalust hinnanud ja tunnustanud, kuid on siiski arvamusel, et projektipõhine õpe ei võimalda järjepidevat õpet ega anna kindlustunnet.

Oma kogemustele toetudes soovitab üks õpetaja eeskuju võtta näiteks Taanist, kus õppekäike riiklikult rahastatakse. Kaks õpetajat on aga arvamusel, et vähemalt üks kord õppeaastas peaks olema riigi poolt ette nähtud transpordikulu hüvitamine muuseumitundides käimiseks. Vajalik on panna alus erinevate võimalustega ja väärtushinnangutega laste muuseumi kui teadmisteallika külastamisharjumusele.

Ligipääs õppimiseks vajalikele ressurssidele: õppimisvõimalused, õpetamise tase ja meetodid, raamatute, arvutivõrgu, muuseumide kättesaadavus on oluline tegevusvaldkondade juurdepääsuks, mis on eelduseks loovuse väljakujunemisel. „Loovas tegevuses kasutab üksikisik informatsiooni, mis võib kultuurisümbolite süsteemis ja antud valdkonna märgisüsteemis salvestatuna olla eksisteerinud juba ammu enne tema sündi (...) Juhul, kui informatsioon on koondunud vähestesse halduskeskustesse, puudub paljudel inimestel piisav juurdepääs kultuurile ja haridusele. Sellises süsteemis võib lastel teadmiste ja informatsiooni omandamine olla pärsitud või piiratud ja seeläbi on puudulikud ka uuenduste tegemiseks vajalikud eeltingimused (Heinla 2004:141).

Arvan, et ka keerulises majanduslikus olukorras maksab riigil arengut silmas pidades rohkem tähelepanu pöörata juba olemasolevate ressursside paremaks ärakasutamiseks, panustades haridusse ning sealhulgas ka muuseumiharidusse.

15. Palun kirjeldage mõnda **eriti meeldejäanud muuseumiskäiku**

Rakvere Linnakodaniku Muuseum

- munadepüha Linnakodaniku muuseumis – meisterdamised (n= 6), rõõmsad mängud (n=3), munade värvimine (n= 2), „uued” vana aja teadmised, linna- ja maarahva erinevus, vestlus, söömine;
- küünlapäeva küünla valamine (n=5), mängud pimedas (n=2);
- linnutund (n=2), linnutopiste vaatlus;
- advendihommik (n=2);
- isetehtud jõulukink – laulmine, mängimine, luuletuste lugemine, meisterdamine, teadmised tähtpäevadest;
- Eesti Vabariigi aastapäev;
- vanaaegsed mänguasjad – põnev meisterdamine.

Rakvere Näitustemaja

- vanaaegne koolitund (n=4) sule ja tindiga kirjutamine, vanaaegne kiri, krihvel ja tahvel, koolipingi äratundmisrõõm;
- muuseumi vara ja raha (n=3) kuulamine, vaatamine, jutustamine, meisterdamine, joonistamine (n= 2);
- Rakvere linna ajaloolise väärtusega majad;
- Eesti Vabariigi 90. aastapäev;
- arheoloogilised väljakaevamised.

Palmse mõisa moonamaja

- leiva valmistamine (n=5) tore, põnev, huvitav, meenutati hiljemgi, meeldis ka vanematele;
- talu- ja põllutöodes kaasalöömine moonamajas (n=3);
- mardipäeva ja kadripäeva ettevalmistused, maskide tegemine (n=2);
- talulapse jõulud – ülevaade talulapse elust läbi mängude ja laulude, koduleiva maitse.

Palmse mõis

- mõisalaste jõuluks ettevalmistused Palmse mõisas.

Kalame talu Karepal

- kunst ja meisterdamine

Toolse linnus

- aardejaht Toolse linnuses

Eesti Loodusmuuseum

- meelte avastamise tuba (n=2)

Eesti Vabaõhumuuseum

- vanaaegse elu läbimängimine ja vanaaegsed mängud Vabaõhumuuseumis, juhendajate positiivsus ja tegusus

KUMU

- vastutulelik (tellimata) kunstnike tutvustus KUMU-s

Tartu Mänguasjumuuseum

- aeg möödus märkamatu, äratundmisrõõmu igale põlvkonnale, erakordselt õnnestunud idee

Tartu Ülikooli Ajaloomuuseum

- võimalus näha reaalsuuruses skulptuure ja maale

Eesti Põllumajandusmuuseum

- linaropsimine, laste siiras avastamis- ja tegutsemisrõõm, võimalus liikuda, puhata, ise uurida, kuulata, ennast proovile panna

Eesti Maanteemuuseum

- halvatujuline töötaja Maanteemuuseumis (suur erand muuseumitöötajate hulgas)

Ei tooks midagi eriliselt välja, sest on meeldinud kõik muuseumiskäigud (n=5)

- professionaalsed juhendajad;
- igas muuseumis oma lähenemine ja suhtlemine lastega;
- kui muuseumipoolne õpetaja või juhendaja saab lastega hea kontakti, huvi püsiks lõpuni;
- tore, et saab näha ja katsuda asju, mis muidu on keelatud.

Vastuste analüüs

Elamuslik muuseumikülastus võib juba alguse saada autoajastu laste jaoks ebatavalisest liikumise viisist – bussiga linnasõitmisest nagu on välja toonud üks lasteaiaõpetaja. Viis õpetajat on kõigi oma muuseumikülastustega tervikuna nii rahul olnud, et ei too ühtegi eraldi esile. Põhjustena märgitakse professionaalseid juhendajaid, iga muuseumi eripärast lähenemist ja lastega suhtlemist, lastega kontakti saavutamist ja huvi hoidmist tunni lõpuni, võimalust näha ja katsuda asju, mida tavaliselt ei tohi.

Muljeid ja mälestusi enim meeldejäänud muuseumiskäikude kohta jagatakse 13 muuseumi kohta. Neist kuus on Virumaa Muuseumide üksused, kolm asuvad Tallinnas, kaks Tartus, üks Ülenurmel ja üks Varbusel. Vaid ühe erandiga on muljed igati positiivsed, enim on välja toodud häid mälestusi seoses tegevustega, märgitud on ka meelelisi kogemusi ja uusi teadmisi.

Kõige enam on häid mälestusi seotud Rakvere Linnakodaniku muuseumiga. Välja on toodud kogemused seitsmes erineva programmi kohta.

Kuna munapäevade tähistamine on toimunud juba üle viie aasta, on loogiline, et neid programme mäletatakse kõige rohkem. Siiski on huvitav, et munapäevad on jõuludest rohkem meeles. Võib-olla on põhjus selles, et jõulude tähistamine on laialdasem nii koolis kui kodus, lisaks advendihommikutele ja isetehtud jõuluringile linnaprouade juures mäletatakse just erilisemaid Palmse talu- ja mõisalaste jõulusid.

Vähetahtis ei ole seegi, et just jõulude eel on lapsed ja kooliõpilased lausa ülekoormatud mitmekesistest kohustustest (veerandilõpu hinded) ja harjutustest (jõulupeo tantsu-, laulu- ja näidendiproovid), jõuluetendused teatris. Erinevaid tegevusi ja muljeid (lisandub kaubanduskeskuste jõulueelne kirevus) on nii laste kui õpetajate jaoks liiga palju. Emotsionaalsel vastuvõtuvõimel on aga piirid ja nii võib teinekord pühaderõõm asendada hoopiski väsimuse ja tüdimusega.

Munapäevadest on ehk rohkem juba kevaderõõmu ja ka koolides ja lasteasutustes ei ole nii kiired ajad. Munapäevadest on küsitletutel meeles meisterdamised (n=6) ja rõõmsad munaveeretamise mängud (n=3).

Munapäeva meisterdusteks oleme igal aastal midagi uut välja pakkunud, aga alati oleme püüdnud leida midagi praktilist, mis oleks munadega seotud. Olgu siis kaunistatud

munahoidja sibulakoortega värvitud munale või niinest pesa vutimunale, mis tuleb näpitud villa ja sulgedega vooderdada.

Tähtis on ka tervikelamus – kui tund on hoolega läbikomponeeritud ja kõik tunni vaatlused, vestlused, mängud, meisterdused ja ka söömine kokku moodustavad loogilise terviku, siis on loota, et tund jääb ka emotsionaalselt meelde.

Kindlasti oskavad õpetajad praktikutena näha ja hinnata ka muuseumipedagoogide eeltööd, näiteks käsitöö tegevuste ettevalmistamisel

Küünlavalamine (n=5) tegevus, mida eriti lasteaedades ja koolides tehakse harva, seepärast on küünlapäeva muuseumitunnid hästi meelde jäänud. Samuti on meeles nägemismeele puudumise ja kompimismeele kasutamisega valguse/pimeduse mängud.

Linakodaniku majas on meeldinud ka linnutopiste vaatlemine, mänguasjade meisterdamine, Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine.

Rakvere Näitustemajas on populaarseimaks osutunud vanaaegse koolitunni tegevused (n=4) nagu sule ja tindiga ning krihvliga tahvlile kirjutamine. Rentei ja varakambri esemete vaatlus ja ülesjoonistamine on samuti hästi meelde jäänud (n=3), samuti Rakvere ajalooliste majade mudelite meisterdamine ja Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamine. Kõige ammusem ere mälestus on arheoloogilistest väljakaevamistest, mida korraldas näituse osakonna juhataja Kaja Uuspõld enne 2003. aastat.

Leivategu Palmse mõisa moonamajas on kustumatult meeles viiel õpetajal ja meeldis ühe õpetaja väitel ka lasteaia laste vanematele. Leivategu oma üsnagi autentses ümbruses on olnud vaieldamatult üks erilisemaid ja elamuslikemaid tunde meie muuseumipedagoogika ajaloos, samas ka ettevalmistuste poolest kõige energia- ja ajamahukam. Alates ahju kütmisest ja leivataigna kastmisest kuni kapsa(lehtede) kasvatamiseni. Kõigi pärisasjade puhul toimib inimeste puhul raskestimõõdetav energia jäävuse seadus – mida rohkem on millessegi panustatud, seda parem saab olla ka tulemus.

Samuti on meenutatud kahel korral laste kaasalöömise võimalust talutöodes ja mardi- ja kadripäeva ettevalmistusi. Ühel korral on meenutatud nii talulaste kui mõislaste jõulude tähistamist.

Mereäärsed Karepa ja Toolse on meeles seoses kunsti ja käsitööga Richard Sagritsa muuseumis Kalame talus ja Toolse linnuses aardejahi ja piknikuga ühel õpetajal.

Tallinnast on häid mälestusi seoses Eesti Loodusmuuseumi meelte toaga kahel õpetajal, üks õpetaja meenutab heal meelel Eesti Vabaõhumuuseumi vanaaegses elu-olus osalemist ja juhendajate entusiasmi mängude ja tegevuste juhendamisel. Ühele õpetajale on KUMUS vastutulelikult kunstnike kohta lisatevaet jagatud. Tartu Mänguasjumuuseumi ekspositsiooni idee on ühele õpetajale sügava mulje jätnud, palju äratundmisõõmu ja meeldivat ajaveetmise võimalust pakkunud. Üks õpetaja naudib koos lastega Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumi originaalskulptuuride ja maalide vaatlemist. Eesti Põllumajandusmuuseum Ülenurmel pakub mitmesuguseid tegutsemisevõimalusi oma avarates väljapanekuruumides ja -aladel.

Vaid Eesti Maanteemuuseumis Varbusel on üks õpetaja kokku puutunud väga halvatujulise muuseumitöötajaga, kes on õpetaja kogemuste põhjal üsna suur erand muuseumimaailmas.

Õpetaja suhtumine ja rahulolu muuseumitunniga on määrava tähtsusega muuseumi taaskülastusel. Õpetaja roll muuseumitunni hindajana on mitmetahuline – ühest küljest on talle oluline õpieesmärkide täitmine, muuseumiõppe eakohasus lastele ning õppeprotsessi tulemuslikkus, teisest küljest peab muuseumitund pakkuma midagi ka õpetajale enesele. Tihti ongi neid põhjuseid raske eristada, sest õppimise ja õpetamise protsess toimub samaaegselt ja on loominguliselt läbi põimunud.

Uringust selgub (vastusest küsimusele), et enamuse õpetajate jaoks on muuseumitunnid olnud jätkuvalt ootuspärased või isegi ootusi ületanud, keegi pole pidanud pettuma. Järelikult on muuseumiõppe tase hea kõigis küsimuses nr.15 nimetatud muuseumides.

Eeltoodust lähtuvalt võib öelda, et Virumaa Muuseumides kui maakonnamuuseumis toimuv haridustegevus on pakkunud ümbruskonna õpetajate meelest kvaliteetset õpikeskkonda ja meeldejävvaid muuseumielamusi. Õpetajad on leidnud võimalusi ka teiste muuseumide külastamiseks Tallinnas, Tartus, Lõuna-Eestis ning valdavas enamuses on külastused olnud elamuslikud ja meeldejävvad, muuseumiõppe tasemel. Kokkuvõttes on enamasti välja on toodud erinevaid elamuslikke tegevusi, mis on ongi muuseumipedagoogika olemus ning suuresti ka põhjus, miks muuseumitundi tullakse.

4.6.1. Toimetulekukooli õpetajate küsitluse tulemused

Viisin seitse paber kandjal küsitlust Rakvere Lille Kooli kohale, mulle toodi muuseumisse tagasi kuus.

Tegemist on toimetulekukooliga, kus õpivad erivajadusega lapsed.

Olete õpetaja :

linnas	n= 6
toimetukoolis	2
põhikoolis	4

Pedagoogiline staaž:

20 -	n=3
11-15 a.	2
6 - 10 a.	1

Millistes Eesti muuseumides olete lastega/õpilastega **käinud** viimase, 2007/08. ja 2008/09. õppeaasta jooksul. Palun nimetage :

Rakvere Linnakodaniku Majamuuseum	n= 4
Rakvere Linnus (Vallimäe kindlus)	4
(Rakvere) linnamuuseum (Näitustemaja)	3
Palmse mõisa moonamaja	2
Toolse Ordulinnus	1
Eesti Talurahvamuseum (Eesti Vabaõhumuseum)	1
Tallinna Loodusmuuseum	1
Tartu Rahvamuseum (Eesti Rahva Muuseum)	1
Tartu Zooloogiamuuseum	1
Tartu Mänguasjamuuseum	1

Kas olete muuseumis :

tellinud muuseumitunni	n= 5
tellinud ekskursiooni	3
juhendanud õppekäiku ise	0

Palun põhjendage oma valikut.

- Kuna töötasin klassiõpetajana (praegu aineõpetajana), siis tellisin muuseumitunde oma klassi õpilastele – nende igakülseks arendamiseks. Aineõpetajana ei ole tellinud.
- Kompetentsemad selgitused, vaheldus nii endale kui lastele.
- Muuseumipedagoogid on oma ala spetsialistid. Oskavad arvestada laste eripära ja tunnid on alati väga hästi ette valmistatud ning läbi viidud.
- Kui tellin ekskursiooni, siis arvan, et räägib inimene, kes teab konkreetsetest asjadest rohkem rääkida.
- Muuseumipedagoogid on väga pädevad oma töös ja on saanud meie õpilastega ka väga hea kontakti. Lapsed ootavad muuseumitundi alati põnevusega.

Käesoleva, **2008/09. õ.-a. jooksul, olen Virumaa Muuseumides külastanud** või kavatsen veel külastada järgmisi muuseumitunde:

Muuseumi vara ja raha	n=1
Vanaaegne koolitund	2
Isetehtud jõulukink	1
Jõudu päikesele. Külma- ja küünlakuu veebruar	2
Munapähad	2
Putukatoos linnupööningul. Juhan Kunderi juhatused	2
Õuest välja	1

Kust olete saanud **teavet Eesti muuseumides** õpilastele/lastele **pakutava kohta**:

ajakirjandus	n= 4
koolisisene teabesüsteem	3
muuseumide kodulehed internetis	3
kolleegi soovitus	2
paber kandjal otsepostitus	1
vastamata	1

Kas **muuseumitunni olemuseks** on teie arvates eelkõige:

elamuslik õppimine n = 6

Millised **ootused** on teil muuseumitundide suhtes olnud ja kas need **on /ei ole täitund:**

ootuspärane n= 3

on ületanud ootusi 3

Kas olete saanud muuseumitundidest **uusi ideid** ja materjali oma **igapäevtöök:**

korduvalt n= 4

mõningal määral 2

Kas on olnud võimalik **lõimida** muuseumitunnis **erinevaid õppeaineid või teemasid:**

Jah n= 4

Milliseid :

- orienteerumisained n=4
- emakeel 3
- matemaatika 3
- kunst/käeline/ käsitöö 3
- muusika 2
- tööõpetus-söögitegemine 1
- ajalugu 1
- kehaline kasvatus 1
- nädalateema 1

Kui olulised on teie meelest järgmised tegevused muuseumitunnis, palun hinnake iga tegevust 10 palli süsteemis.

Tabel 3

Tegevuste olulisus muuseumitunnis

Tegevus	1 p	2 p	3 p	4 p	5 p	6 p	7 p	8 p	9 p	10 p	Punkte kokku / antud maksimum- punkte kordades
Kuulamine									1	4	41/ 4 8-9
Vaatamine								2		3	46/ 3 5
Arutlemine					2	1			1	1	35/ 1 10-11
Kompimine								2	2	1	44/ 1 7
Haistmine						1	2		1	1	48 / 1 2-3
Meisterdamine									2	3	48/ 3 2-3
Mängimine										5	50 / 5 1
Naljatamine								1	1	3	47 / 3 4
Laulmine							1	1		3	45/ 3 6
Joonistamine							1	2		2	35/ 2 10-11
Töölehtede täitmine						1	1	1		2	41/ 2 8-9

Lisatud: liikumine

1

9

12

1 korral vastamata

Märkus 3 korral: arutlemine toimetulekukooli õpilastele raske

Palun märkige, **mitu protsenti** õpilastest **suhtuvad muuseumitundi:**

Tabel 4

Õpilaste suhtumine muuseumitundi

	5 %	15 %	25 %	40 %	75 %	95 %	100 %	Nimetatud kordade arv
ükskõikselt							1	1
neutraalselt	1							1
pooldavalt		1						1
huviga	1		1	1				3
vaimustusega				1	1	1	1	4
vastamata								1

Millised **takistused ja probleemid** on seotud muuseumitundide külastamisega:

transpordiprobleemid	n=3
rahanappus	1
ajanappus	1
sobivate tunniteemade vähesus	1
muu	1
vastamata	1

Milline **rahastusallikas** oleks muuseumitundide jaoks teie meelest kõige õigem:

lapsevanemad	n=1
erinevad projektid	4
kooli riiklik eelarve	4

Põhjendused:

- Paljudel vanematel pole võimalusi.
- Kuigi pileti hind on madal, pole see kõigile lastevanematele taskukohane.
Muuseumitunnid on igal juhul kõigile õpilastele vajalikud kuna laiendavad silmaringi.

- Rahastus kooli eelarvest oleks õpetajale kõige lihtsam, sest perede sissetulekud on erinevad, kuigi õnneks pole piletihinnad liiga kõrged.

Palun kirjeldage mõnda **eriti meeldejäanud muuseumiskäiku**.

- Leivategu Palmse mõisa moonamajas. See oli väga eriline muuseumitund, mis toimus oma aja õhkkonnas ja kus lapsed said oma silmaga näha leiva tegemist ja ka ise endale leiva küpsetada. Suur-suur tänu kõigi nende toredate muuseumitundide eest.
- Kõige meeldejäavam oligi viimane kord kui käisime Tartus mänguasjade muuseumis. Lapsed olid vaimustuses. Eriti vaadati hästi vanu mänguaju, mis kohati tegid nalja. Osad lapsed tundsid mänguasjades ära oma mänguasju.
- Ettevalmistused jõuludeks. Lapsed said viibida teistsuguses keskkonnas. Oli palju huvitavaid tegevusi – piparkookide kaunistamine, meisterdamine, laulmine, tantsimine.
- Õues (muuseumi hoovis) liikumine, tantsud, jutuke – munapähad. Ise küünalde meisterdamine. Leiva küpsetamine.
- Kuna sellel õppeaastal ei ole muuseumis käinud, siis ei oska eriti meeldejäanud muuseumikülastusi kirjeldada. Eelnevatel aastatel on olnud toredad tunnid seoses lihavõtetega.
- Meie jaoks on kõik muuseumiskäigud erilised, sest see on õpilastele suur vaheldus ja mida rohkem on võimalust käia, seda turvalisemalt lapsed end n.ö. võõras keskkonnas tunnevad.

4.6.2. Õpetajate küsitluste analüüs

Kuna Rakvere Lille Kooli erivajadustega lapsed on viimase viie aasta jooksul olnud meie muuseumi sagedased külalised, huvitas mind see, mis on oluline erivajadustega laste (muuseumi)õppes. Tahtsin võrrelda toimetulekukooli õpetajate vastuseid tavakooli õpetajate omadega just erinevate meelte kasutamise osas .

Põhimõtteliselt ei erine tavakooli ja toimetulekukooli õpetajate vastused, kuigi toimetulekukooli valim on tunduvalt väiksem (vastavalt $n=37$ ja $n=6$).

Suhtumises muuseumitundide külastusse on positiivsemaid vastuseid (vaimustunud $n=4$) toimetulekukoolil rohkem, sest nende lastele on kõik koolimajast väljaspool toimuv abiks eluga paremaks hakkamasaamiseks. Õpilaste eripäradest tulenevad ka suuremad erinevused muuseumitunnis tegevuste ja meelte kasutamise osas.

Oluliseima tegevusena toimetulekukoolis on välja toodud mängimine (Tabel 3), seejärel võrdselt haistmine ja meisterdamine, siis naljatamine, vaatamine, laulmine, kompimine. Kuulamine ja töölehtede täitmine on võrdselt hinnatud, viimasel kohal joonistamine ja arutlemine. Kolmel korral on ka märgitud, et arutlemine on toimetulekukoolile raske. Olulise tegevusena on lisatud liikumine.

Lõimitud õppeainetena on esikohal orienteeriumisained (abiks õpilastel igapäevaste tegevuste ja liikumistega hakkamasaamiseks), seejärel võrdselt emakeel, matemaatika, kunst ja käsitöö. Järgnevad muusika, tööõpetus/söögitegemine, ajalugu, kehaline kasvatus, on märgitud seostamisevõimalust nädalateemaga.

Muuseumitundide külastamisel on rahaliste ressursside ja transpordi puudus toimetuleku koolile samamoodi põhiliseks probleemiks ja takistuseks nagu teistelegi õppeasutustele, sarnaselt teiste samalaadsete uurimuste tulemusele (Liivaoja 2006: 31,33, Metsaar 2008 :107, Veeremaa 2008: 43,46).

5. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Küsitlust koostades soovisin uurida, kuidas Rakvere linna ja Lääne-Virumaa õpetajad suhtuvad Virumaa Muuseumides korraldatud muuseumitundidesse – kas või kuidas muuseumitundidest on abi kooli õppekava omandamisel, kas muuseumitunnid võimaldavad erinevaid õppeaineid ja teemasid lõimida, milline osakaal on erinevatel tegevuste ja meelte kasutamisel muuseumiõppes; milline on õpetuse kvaliteet. Samuti tahtsin teada saada, millised on probleemid ja kitsaskohad muuseumide ja muuseumitundide küllastamisel, kas need on võrreldavad teise samasisuliste, Tallinna ja Lõuna-Eesti kohta tehtud uurimuste tulemustega. Samuti oli huvipakkuv see, milliseid muuseumeid üleüldse on koolid ja lasteaiad viimase kahe aasta jooksul küllastanud.

Kokkuvõttes võib öelda, et muuseumitunnid pakuvad kõikidele haridusasutuste (õpi)lastele s.h. toimetulekukoolide õpilastele vajalikke ja elamuslikke õppimisvõimalusi ning toetavad lasteaiade vanema rühma laste kooliks ettevalmistust.

Muuseumipedagoogika on oma arengus kiiresti edasi liikunud. Deniss Mironovi tööst 2004. aastal selgub, et 30% küsitletud Tallinna õpilastest hindab muuseumiküllastust ebahuvitavaks (Mironov 2004: 50, joonis 3). 2006. aastal Ülle Liivaoja (Liivaoja 2006:34) küsitletud õpetajad soovivad muuseumis näha enam lastepärasust, põnevaid katsetusi, praktilist tegevust ja liikumist. Käesoleva uurimuse põhjal võib väita, et valdavale osale Rakvere ja Lääne-Virumaa õpetajatele on muuseumiõpe piisavalt huvitav. Kindlasti on selles oma osa ka muuseumipedagoogi(de) sihikindlal tööl.

Samale järeldusele jõuab ka Tanel Veerema oma Tallinna-põhises uurimuses: õppekavadele vastavad edukalt toimivad haridusprogrammid, mida õpetajad meelsasti küllastavad on just neis muuseumides (Eesti Kunstimuuseum, Eesti Tervishoiumuuseum, Eesti Vabaõhumuuseum, Kumu ja Kadrioru Kunstimuuseum), kus on ametis muuseumipedagoogid (Veeremaa 2008:49).

Muuseumitundide lülitamine formaalhariduse asutuste õppekavva on õigustatud, sest muuseumitundide sisu ja eesmärgid vastavad õppekavale. Muuseumihariduse rakendamine aitab kaasa õppetegevuse nüüdisajastamisele ja mitmekesistamisele, võimaldab erinevaid õppeaineid ja teemasid lõimida. Kinnitust leidis muuseumipedagoogika kui elamusliku õppe olemus. Muuseumiõpe, mis annab põhjuse peresiseseks suhtlemiseks, on oluline ka

sotsiaalses ja ühiskondlikus mõttes. Muuseumitundide käigus saavad ka toimetulekukooli õpilased vajalikke sotsialiseerumise ja toimetulekukogemusi.

Muuseumipedagoogika kui õppemeetodi edukuse tingimuseks on süsteemne, pidev kasutamine erinevates kooliastmetes. Rakendamine on ea- ja arengukohane juba lasteaias ja algklassides ning jätkama peaks ka vanemates kooliastmetes. Alustades alles gümnaasiumi astmes ei pruugi õppemeetodina enam vastuvõetav olla ning ei aita kaasa õpimotivatsiooni toetajana. Samas võiks muuseumiõpe edukalt olla gümnaasiumi valikaine, mille kasuks saaksid vabatahtlikult otsustada tõelised huvilised erinevatest gümnaasiumidest. Valiku oluliseks eelduseks saavad olla eelnevad positiivsed õpikogemused varasematest (eel)kooliastmetest.

Valdavalt külastatakse kodukaoha lähedasi muuseume, kaugematel sõitudel saavad takistuseks transpordi-ja ajaprobleemid. Kõige teravam küsimus on nii Põhja- kui Lõuna-Eestis muuseumitundide eest tasumine. Kuna lastevanemate võimalused on erinevad ja muuseumiharidus haakub kooli õppekavaga ning toetab seda, on valdav enamus õpetajaid arvamusel, et muuseumiharidus võiks olla rahastatud sarnaselt kooliharidusega.

Otsustamiseks muuseumitundide sageduse ja vajaduse üle vastavalt õppekavale vajab õpetaja kooli juhtkonna, kohaliku omavalitsuse ja lastevanemate poolt nii moraalselt kui rahalist toetust.

Kõigile vanuseastmetele muuseumihariduse sisulise kvaliteedi tagamise nimel on vajadus arendada muuseumipedagoogikat kui üht pedagoogika haru ning laiendada muuseumipedagoogide väljaõpet ja toetada nende arvukamat esindatust muuseumides.

Kindlasti on juba töötavatel muuseumipedagoogidel tarvis täiendkoolitust eripedagoogika, pedagoogilise psühholoogia ja andragoogika vallas, et osata veelgi paremini töötada erinevate sihtgruppidega.

Ettepanekud:

Haridusministeeriumile koostöös kultuuriministeeriumiga:

- luua kõigi vanuseastme õpilastele õppetegevuse eesmärgil igakülgsed võimalused ligipääsuks muuseumides leiduvate kultuuriväärtuste juurde;
- lülitada kõigi õpetajaks õppijate õppekavva muuseumipedagoogika kui pedagoogika üks haru juba bakalaureuse tasemest nii teoreetilise kui praktilise õpetusena; (sarnaselt Eesti Kunstiakadeemiale ja TLÜ kunstiosakonnale, TÜ ajaloo osakonnale ja Viljandi Kultuuriakadeemiale), et õpetajad oleksid kursis muuseumipedagoogika metoodikaga ning vastavate juhendmaterjalide olemasolul muuseumis võimelised ka ise muuseumis õppekäiku juhendama;
- koolitada muuseumipedagooge (lisaerialana) pedagoogilistes kõrgkoolides;
- tunnustada muuseumit õpikeskkonnana, võrdväärseks klassi- ja õuesõppega;
- mõista ja tunnistada, et muuseumikeskkond on oma olemuselt kooli- ja õuesõppe sümbioos ning kultuuri- ja haridusministeeriumi ühine haldusala;
- hariduse edendamiseks ja vastastikuseks infovahetuseks oleks vajalik jätkata muuseumipedagoogika alase teaduskonverentsi korraldamisega (sarnaselt 2008 aastal Tartus toimunud arhiviipedagoogika konverentsiga), kus saaks tutvustada selles valdkonnas valminud uurimusi ja muuseumis tehtavat hariduslikku tööd. Konverents võiks toimuda kultuuri- haridus- ja sotsiaalministeeriumi koostöös, kuhu oleks kaasatud nii ministeeriumide vastavate valdkondade esindajad, õppekavade arendajad, koolijuhid, õpetajad, muuseumipedagoogid ja noorsootöötajad.

Miks mitte võtta „õuesõppe” termini kõrvale kasutusele termin „elusõpe” – meie rikas eesti keel võimaldab siin nii mitmeidki tõlgendusi. „Õuesõpe on õppimine ehedas keskkonnas vahetu kogemise, isetegemise ja kogetu teistele vahendamise teel” (Sarv 2006:3). Kui õuesõpe seostub meie praeguses pruugis paraku rohkem õues olemise ja loodusõpetusega, siis muuseumiõppe võib aset leida nii toas kui õues – igal juhul klassiruumist väljas ja teises keskkonnas, olles läbi isetegemise keset elu ennast – üsnagi eluline ning õppemeetodina kaunis elustav.

„Õuesõppe pedagoogika on seotud pragmaatilise ja reformipedagoogika traditsiooniga ning täiendab seda, pakkudes õpilastele ja õpetajatele võimalust kogeda, kuidas teadmised autentsete olukordadega haakuvad, „avardatud” klassitoas muutub lähikeskkond õpikeskkonnaks (...). Tegevustele suunatud kohaga seotud õppe (*situated learning*, Lave, Wenger 1991) fookuses on tervikutunnetus, teemade ja ainete lõimimine, otsekontakt õpilase ja õpetaja ning õppeobjekti vahel” Szczepanski (2009:15).

„Elusõppe” erinevus „õppekäigust” on aktiivsuse astmes. Kui õppekäik võib olla ka lihtsalt ekskursioon, kus õpilane on pigem vaataja ja kuulaja rollis (tööstusettevõtte külastus, ekspositsioonga tutvumine muuseumis), siis elusõppes on kindel osa praktilisel isetegemisel, aktiivne osalemine protsessis. Eesmärgiks ei ole niivõrd erinevate tööde selgekssaamine või äraõppimine, kuivõrd ümbritseva maailma ja selle arengu mõistmine, seoste loomine, võimalus koolisõpitavaid teoreetilisi teadmisi praktikas rakendada.

Sisulisema töö ja parema tulemuse saamiseks oleks mõistlik kasutada väikeste gruppide süsteemi sarnaselt keeleõppega – see annaks ka väiksema koormusega õpetajatele vajaliku tundide arvu ja parema kontakti õpilastega.

Koolide juhtkondadele:

- luua võimalused – nii ajalised kui materiaalsed, mis soodustaksid õpetajate huvi muuseumitundide võimalikuks lülitamiseks oma õppetegevusse vabatahtlikkuse alusel;
- soodustada õpetajate ühistegevust ja õppeainete lõimimist;
- korraldada tunniplaani ja õpetajate koormust paindlikult;
- võimaldada töötada väiksemate rühmadega.

Kohalikele omavalitsustele:

- pakkuda koolidele konkreetset abi projektide kirjutamisel, et leida lisaraha erinevateks haridustegevusteks ka väljaspool kooliruumi, säästes õpetajate aega ja energiat sisulise õppetegevuse jaoks.

Muuseumidele:

- kaasata haridustegevusse rohkem muuseumitöötajaid (soovitavalt vähemalt üks muuseumipedagoogi ametikoht muuseumis) ja kooliõpetajaid, õpetajaks õppivaid tudengeid vabatahtlikena;
- teha sisulisemat ja paremini planeeritud koostööd haridusasutustega;
- enam tutvustada ja rõhutada muuseumi hariduslikke võimalusi nii kooleelikutele, õpilastele kui elukestva õppena;
- rohkem rõhku panna keskmise kooliea programmide väljatöötamisele ja selgitustöö tegemisele selle vanuserühma õpetajate hulgas.

KOKKUVÕTE

Vajadus kooliuuenduste järele on viimastel aastatel kiiresti arenenud Eesti ühiskonnas eriti teravalt päevakorraks tõusnud. Uue haridusmudeli väljatöötamisel ja ellurakendamisel oleks abi senisest tihedamast ja sisukamast kultuuri- ja haridusministeeriumi vahelisest infovahetusest ja koostööst. Ühiskonna muutustega on kaasa läinud Eesti muuseumid, nüüdisajastes nii oma väljapanekuid kui suhtlemist küllastajaskonnaga. Erinevates muuseumides toimuv sisukas haridustegevus saab olla toeks ja abiks muutumisprotsessis olevale Eesti koolisüsteemile.

Käesolev uuring põhineb Lääne- Virumaa ja Rakvere linna õpetajate, laste ja nende vanemate küsitlusel, kes on kahe viimase aasta jooksul külastanud muuseumide haridusprogramme. Uurimistöö tõestab, et muuseumiõppe Virumaa Muuseumides on heal tasemel, vastab lasteaia ja üldhariduskoolide õppekavadele ning pakub elamuslikku õpet. Seepärast on põhjendatud muuseumiõppe kasutamine formalõppe toetajana, sest muuseumipedagoogikas on õppeaineid edukalt lõimitud; õppimisel kasutakse erinevaid meeli ning rakendatakse laialdasemalt õppijate erinevaid intelligentsusi .

Kitsaskohtadena muuseumiõppe kasutamisel õppesüstis selgusid samad probleemid, mis teisteski Tallinna ja Lõuna- Eesti kohta tehtud samasisulistest uurimistöodes. Suurimaks takistuseks on raha leidmine muuseumitundide eest tasumisel, sest perede majanduslikud võimalused ning väärtushinnangud on erinevad. Transpordi kulukus on kitsaskohaks lähipiirkonnast kaugemalasuivate Eesti muuseumide külastamisel. Muuseumiõppe tulemuslikkust ja väärtust kahandab liiga suurte rühmadega muuseumitundide külastamine, mis pärsib võimalusi kõigil õpilastel tegevustes ja õpprotsessis aktiivselt osaleda.

Kindlasti aitavad muuseumipedagoogika alased uurimused, mis analüüsivad muuseumides tehtavat hariduslikku tööd ja erinevate õppeasutuste vajadusi, kaasa haridusprotsessi ja õpetajakoolituse arengule Eestis. Loodan minagi oma igapäevatöö ning käesoleva uurimusega anda Eesti kooliuuendussse oma panuse. Haridusreform puudutab kogu riiki ja ühiskonda ning saab edukas olla vaid siis kui ühise, elu põhivääruste tugineva eesmärgi nimel ja kõiki ressursse jätkusuutlikult kasutades, töötab kogu ühiskond. Olemasolevate Eesti riigi aineliste ja vaimsete ressursside mõistliku, leidliku ja jätkusuutliku kasutusele võtmisega on kohane algust teha just tänavusel 2009. innovatsiooni- ja muuseumiaastal.

KASUTATUD ALLIKAD

Aru, K. (2009, aprill 19). Valmis edasi liikuma. *Sirp.*, 9.

Black, G., (2005). *The Engaging Museum*. London and New York: Routledge.

Eesti 21.sajandi muuseum.

[2008, oktoober 05]

http://www.muuseum.ee/et/poliitika/eesti_muuseumipoliit/21_sajandi_eesti_mu

Eesti Vabariigi muuseumiseadus.

[2008 , oktoober 05]

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=742417>

Eesti Vabariigi kultuuripoliitika põhialused.

[2008 , oktoober 05]

<http://www.kul.ee/index.php?path=367>

Fisher, R. (2005). *Õpetame lapsi mõtlema*. Tartu: AS Atlex.

Froyland, M. Mitmekülgsed tegevused arvukates tegevuspaikades MIKAT-teoreetiline raamistik muuseumipedagoogika jaoks, *Balti Museoloogiakooli 2005 jaotmaterjalid*.

[2005, juuni 10]

<http://www.bms.edu.lv/index.php?lang=en>

Helme, S. (2005, detsember 5). KUMU kui kogum: kõik osad on tähtsad. *Agent: Eesti Kunstimuuseumi ajaleht*,2-3.

Hein,G. (1998). *Learning in the Museum*. London and New York: Routledge, 3-7.

Heinla, E. (2004). Õpilaste loov mõtlemine, õppeedukus ja koolikeskkond . Rmt . Liimets, A., Ruus, V-R. (Koost.) *HUMANIORA .A24. Õppimine mitmest vaatenurgast*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool, 141.

Hiiemäe, M. (2004). Poollooduslike kooslustega seonduvat rahvapärimes. Rmt. Kuk, T. (Koost.). *Pärandkooslused Õpik-käsiraamat*. Tartu: Pärandkoosluse Kaitse Ühing, 65.

Hooper – Geernhill, E. (1996). *The educational Role of the Museum*. London and New York: Routledge, 229-230, 246.

ICOM'i (International Council of Museums) Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu 2008 aasta muuseumide eetikakoodeks.

[2008 , oktoober 05]

http://www.muuseum.ee/uploads/files/icom_eetikakoodeks.pdf

Kaur, E., Palang, H. (2005). Inimjõuga maastikest. Rmt. *Eesti looduskultuur*., Tartu: Eesti Kultuuriloo ja Folkloristika Keskus, Eesti kirjandusmuuseum, 366.

Koolieelsete lasteasutuste riiklik õppekava, (KELA RÕK).

[2008 , oktoober, 01]

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp> .

Kuurme ,T. (2007). Koolimaailm vastasseisude ristumises. Rmt. *Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui keskkond ja õpilaste toimetule.*, Veisson, M., Ruus, V-R.(Koost.) Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool, 254-255.

Leppik, P. (2008). *Õpetajatöö psühholoogilisi probleeme. Õpetamine kui looming*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Liivaoja, Ü. (2006). *Muuseumipedagoogide tööst Eestis*. [Magistritöö]. Tartu: Tartu Ülikooli Haridusteaduskond.

Metsaar, A. (2008). Muuseumipedagoogika: muuseumid riikliku õppekava ja noorte huvitegevuse toetajana. [Brošüür], Tallinn: *Tallinna Pedagoogilise Seminari publikatsioonid.*, 97-98.

Mironov, D.(2004). Sovremennõje problemõ muzeinoi pedagogiki i ih rešenie posredstvom integrirovannovo obutšenij (Muuseumipedagoogika kaasaegseid probleeme ja nende lahendamine integreeritud õppe kaudu). [Magistritöö], Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli koolipedagoogika õppetool

Müürsepp, M.(2007, mai 4). Seljaga vastu ust. *Õpetajate leht.*, 6

Pelisaar, K., Läänemets, U. (2008). Hariduspoliitika – mis ja kellele? *Haridus 5-6*, 10-11.

Purre, A. (2003). Haridustegevusest ja sellealasest koostööst Eesti Kunstimuuseumis. *Muuseum 1*, 14.

Põllo, H.(2004). Maakonnamuuseum ja kohalik areng. *Muuseum 1*, 6.

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava (2002). *Riigi Teataja I*. 20, 116.

Salaman, A., Tutchell, S. (2005). *Plannng educational visits for the early years*. London: Paul Chapman Publishing, 2.

Sarv, M. (2006) . Milleks meile õuesõpe. *Kägu. Õuesõppe eri 14 Eesti bioloogia ja Geograafia Õpetajate Liidu toimetised.*, Kivinukk, A.(Koost.). Tallinn: OÜ Erkotrükk, 3.

Siiner, T. (2000). Muuseumipedagoogikast. Rmt. Rüütel, I. (Koost.) *Pärimus pärijale*. Tartu: Rahvuslik Folkloorinõukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakond, 94-99.

Szczepanski, A. (2009). Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu. Rmt. Dahlgren, L.-O., Sjölander, S., Strid, J.P., Szczepanski, A. (Toimet.). *Õuekeskkond-õpikeskkondade rohke võimas klassituba*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 19.

Sõukand, R. (2001). Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseum 25. Juubelikogumik. Rmt. *Muuseumipedagoogika TÜ Ajaloo Muuseumis*. Tartu, 129-130

Säiljö, R. (2003). Õppimine tegelikkuses. Sotsiokultuuriline käsitlus. Eesti Vabariikliku haridusliit, 263.

Tartu Riiklikult Kunstimuuseumilt koolidele.(1960). [Brošüür]. Tartu: Hans Heidemanni nimeline trükikoda, 3.

Tuubel, V. (2002). Muuseumi ja kooli koostöömudelid. [Magistritöö.] Tartu: Tartu Ülikooli Haridusteaduskond, 13, 38-39.

Tšumanova, T. (2007). Muzeinaja pedagogika dlja doškolnikov. (Eelkooliealiste muuseumipedagoogika). *Doškolnoje vospitanije*. Ežemesjatsnõi nautšno-obrazavatelnoje izdanije 10, 45-46.

Türnpuu, L. (2008). Uuendused koolitöö strateegilise juhtimise kontekstis. Rmt. Fullan, M. *Uudne arusaam haridusmuutustest*. Tartu: Kirjastus Atlex, 219.

Veeremaa, T. (2008). Culture-educational programs of museums: the necessities and possibilities of linking to state curriculum (Muuseumide haridusprogrammide vajadused ja võimalused riikliku õppekavaga sidumiseks). [Magistritöö]. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia.

AUTORI MÄRKUSED

Olen südamest tänulik heale kolleegile Mirjam Abelile, kellega koostöös oleme loonud ja läbi viinud parima osa Virumaa Muuseumide viimase viie aasta muuseumitundidest.

Täna Rakvere Kungla lasteaia õpetajat Vaike Simsonit toetamast ja innustamast, samuti kõiki aastaringsete programmidega liitunud ja muuseumitunde külastanud õpetajaid toreda koostöö ja usalduse eest.

Täna muuseumipedagooge, kellega kohtudes on alati olnud rõõm häid kogemusi ja mõtteid vahetada.

Olen tänulik Virumaa Muuseumide perele, kes mulle mu erinevais õpinguis ja igapäevatoos on toeks ja abiks olnud.

Täna oma juhendajat Virve Tuubelit heade nõuannete ning meeldiva ja sisuka koostöö eest.

LISA 1

EESTI AJALOO 10. KLASSI ÕPPEKAVAL PÕNHINEV PROGRAMM 2007/2008

Kultuuriloo programm gümnaasiumile Eesti ajaloo õppekava põhjal 2007/08 õppeaastaks Virumaa Muuseumis.

Ajalugu lõimitud kunstiajaloo- ja kunstiõpetusega, käsitöö, eesti keele ja kirjanduse, muusikaõpetuse ja kehalise kasvatusesega.

September 2007

Õppekava tutvustus koolis ajaloo- või klassijuhataja tunnis 15-20 min.

Sisu, eesmärk, korralduslik vorm, väljund, hindamine.

Kroonikute valimine (kogu programmi jäädvustamine fotodel ja kirjalikult).

Oktoober

Eestlased kui maarahvas, tööjaotus peres: naiste- ja meestetööd.

Põlluharimine, toidutavad. Leivategu ja puutöö **Palmses**.

Oktoober

Ristiusu pühakodade arhitektuur. **Rakvere** Kolmainu ja Vene Õigeusu kirikute külastamine.

Ülesanne : loengupäeviku täitmine.

November

Esivanemate vaimne kultuur. Tõrje ja- kaitsemaagia rahvausundis.

Märgid/kirjad. Hingedeaeg. **Palmses**.

Ülesanne ette valmistada mardi – ja kadrimängud kooli kadripeoks (laulud koostöös laulmisõpetajaga, iseseisvalt M. Hiimäe „Eesti rahvakalender“, P.Õunapuu „Pühad ja kombed“)

Kroonikute ülesanne: lisaks fotole ja kirjalikele ülestähendustele ka videojäädvustus.

November

Linnade teke. Käsitöölised ja kaupmehed Tallinnas ja **Rakveres**.

Rakvere muuseumi varakambri külastus.

Ülesanne iseseisvaks tööks kogu klassile : kollektiivne või 2-3 grupi tööna elustada mingi ajahetk või sündmuste jada ajaloost, nii et kõigil õpilastel oleks oma osa . Stsenarium esiatada kooli ajalooõpetajale või klassijuhatajale 14. jaanuariks.

Ettekandmine või valmis videomaterjal märtsis (näiteks õpilaskonverentsi osana).

Ülesanne: igaüks esitab kirjalikult omapoolse nägemuse ja arusaamise endatäidetud rollist, suhtestumisest teistega vormis „Mina olen...“

Teksti pikkus täpselt 1 lk. a 4 formaadis (Times New Roman 12). Võib täiendada ka illustatsioonidega.

Detsember

Jõuluootus – advendiaeg pagarmeister Sidroni kodus **Rakvers** Pikk 50 Linnakodaniku muuseumis.

Jaanuar 2008

Eesti kolme kuninga valduses. **Rakvere** ordulinnuse külastus.
Võitlusmäng, keskaegsed tegevused- meisterdused.

Märts

Balti erikord.Mõis kui majandusüksus. **Palmse** mõisa näitel.

Märts

Kursuse lõputööde esitlus/ kaitsmine.

Muuseumitunnid kestavad 1,5- 2 tundi.

Hind ühe õpilase kohta 30 krooni, õpetajad tasuta.

Võimalik tellida ka eraldi üksiktundidena.

Lisateave:

Kaja Visnapuu

Tel. 32 25 506, 5 236 405

LISA 2

LASTEAIJA ÕPPEKAVAL PÕHINEV KODULOOLINE PROGRAMM 2007/2008

Kodulooline õppekava „Aastaring“ lasteaija vanemale rühmale muuseumi juures.
SA Virumaa Muuseumid 2007/08

Kodu-õues.

Õppekäik tegevustega kodulinna **Rakvere Kirikupargis ja Pikal tänaval.**

Tunneme muuseumi töövihiku piltidega võrreldes ära erinevad linnamajad ja ehitised.

Uurime, kes neid ehitas ning millest need ehitatud on.

Saame teada, mis seos on Mäeotsa allikal ja Kalevipojal, laseme tugevatel Kalevipoegadel ja Tõrma vanadel pahalastel luuri ja vägikaigast vedada.

Vaatame, kuidas liigub päike ja voolab vesi, milline on maa ja ilm, meisterdame päikesekella või vesiratta.

Aeg: 03.-20.sept. või/ja 12.mai-20.juuni

Kestvus : 1-1,5 tundi

Hind: 20 krooni lapse kohta

Mihlkipäeva leivategu.

Palmse mõisa moonakate majas

Mihlkipäevaks pidid vanarahval viljad salves ja kapsad keldris olema, sügistööd tehtud.

Õpime tundma põllutööriistu, mis olid kasutusel enne masinate leiutamist. Näeme ja tunneme kui palju kulus vanasti aega ja kui palju tuli teha tööd, et leib lauale ja kõht täis saaks.

Õpime tundma teravilju-otra, rukist, nisu ja kaera. Mängime laulumängu „Me lähme rukist lõikama“. Uurime, millest tuleb selline ütlemine „Austa leiba. Leib on vanem kui meie“.

Küpsetame ja sööme isetehtud leiba, proovime, kas maitseb magus.

Aeg: 10.september-19.oktoober

Kestvus: 2 tundi

Hind: 30 krooni

Hingedeaeg. Mardi- ja Kadrisandid.

Kes on Mardi- ja Kadrisandid ? Kust nad nad pärit on, miks nad käivad perest peresse nii maal kui linnas ? Tuletame meelde Mardi- Kadrilaulud ja –mängud, meisterdame maskid ja läheme kadriperena kadrisanti jooksma.

Valged kadrirüüd (kardinad, linad jms. palume kodunt kaasa võtta)

Aeg: 05.-23. november

Kestvus: 2 tundi

Hind: 20 krooni

Talulapse jõulud.

Palmse moonamajas teeme ettevalmistusi lähenevateks pühadeks. Toome tuppa õled, meisterdame õlgedest erinevaid jõulukaunistusi, mängime jõulukombestikku kuuluvaid jõu- ja osavusmänge. Maitseme ka maarahva traditsioonilisi jõulutoite.

Aeg: 3.-20. detsember

Kestvus: 2 tundi

Hind: 30 krooni

„Jõudke, jõudke jõulukesed“. Linnalapse jõuluootus .

Mida tähendab adventiaeg ja kuidas see on jõuludega seotud. Seletuse saame sajandivanuses Rakvere Pika tänava linnakodus. Lööme kaasa pererahva jõuluks ettevalmistustes.

Ootaja aeg on pikk ning et jõulud kiiremini jõuaksid – meisterdame üheskoos jõulukaunistusi, õpime salme ja tuletame laule meelde, mängime ja teeme suu magusaks.

Aeg: 04.- 21. dets.

Kell 10.00 või 12.00

Kestvus: 1tund ja 15 min.

Hind: 25 krooni

Isetehtud mänguasi.

„Mäng on väikese inimese töö“. Teeme ise ununenud, vahvaid ja erinevaid mänguasju ning õpime ka nendega mängima.

Aeg: 07.-25.jaanuar

Kestvus: 1 tund

Hind: 20 krooni

Küünlapäev.

Küünlapäev oli minevikus üks olulisemaid südatalve tähtpäevi.

Küünalde süütamisega prooviti päikesele uut jõudu anda.

Uurimegi, kuidas vanasti selleks rahvakalendri tähtpäevaks valmistuti.

Meisterdame küünalt ka ise ja proovime küünlaga joonistamist.

Aeg: 28.jaanuar- 01.veebruar

Kell 10.00 või 12.00

Kestvus: 1h 15 min.

Hind: 20 krooni

Munapühad.

Millal on munapühad, lihavõtted ja ülestõusmispühad ? Kas jänes muneb ?

Kuidas värvisid lapsed mune enne kui leiutati kleepsud ja vildikad ? Küsime kõike seda linnakodaniku maja pererahvalt, kes mäletavad, kuidas vanasti pühi peeti. Proovime ka ise järele, millised saavad sibulakoortega värvitud munad ja kes on kõige osavam ja täpsem veeremängus.

@svm.ee

Aeg: 10.- 20. märts.

Kell 10.00 või 12.00

Kestvus: 1h 15 min.

Hind: 30 krooni

**„Lendas vares, harakas, kull ja kaaren nupukas...“
Kevadekuulutajad.**

Ühe vana maja pöönigule on kogunenud hulk erikeelseid sulelisi. Kuulame hoolega nende juttu ja püüame aru saada, millest nad räägivad. Uurime, kes neist on paigalinnud ja kes rändlinnud. Imetleme suleliste kauneid kuubesid, meisterdame ka ise mõne väikese linnukese.

Aeg : 01.aprill .-11.aprill

Kestvus: 1h 15 min.

Hind: 20 krooni

Kodu-õues 12.mai- 20.juuni

Sama programm mis sügisel, kevade märke tähele pannes.

Need on programmid-muuseumitunnid, mida muuseum pakub 2007/08 aastal lasteaia vanemale rühmale. Programmide hind on antud ühe lapse kohta ja sisaldab muuseumipiletit ja meisterdamismaterjalide maksumust, õpetajad-kasvatajad osalevad tasuta. Samuti on oodatud koos lastega kaasa lööma huvilised lapsevanemad.

Õpetaja saab teha valiku vastavalt oma õppekavale ja lastevanemate soovile. Võib teha näiteks talulapse sügise ja talve ning linnalapse talve ja kevade.

Palmse mõisa moonakatemajas saab alustada näiteks mihkclipäeva leivateoga ja lõpetada talulaste jõuludega.

Kui vanasti tulid lapsed maalt linna haridust saama, siis tänapäeval on vastupidi- linnalastel tuleb maale sõita. Palmse puhul tuleb juurde arvestada transpordikulud, see on tõsine kaalumine ka rahaliste vahendite osas, kuid eeliseks on talupoegliku miljöö ehedus.

Kindlasti soovitame programmis osaleda korraga mitte üle 24 lapse, vastasel juhul kannatab kvaliteet. Eesmärk on pakkuda igas tunnis lisaks esemelise poole vaatlemisele ka isetegemist ja- meisterdamist, et laps saaks võimalikult mitmekesiselt tunnetada ja kogeda läbi erinevate meelte.

Lisaküsimused ja omapoolsed ettepanekud teretulnud !

Kaja Visnapuu ja Mirjam Abel- muuseumipedagoogid

SA Virumaa Muuseumid

Tallina tn.3

Rakvere

Tel. 32 25 506, 5 236 405

@svm.ee

LISA 3

LASTEAIJA KODULOOLINE PROGRAMM " AASTARING" 2008/2009

Lasteaia vanema rühma programm „Aastaring „ muuseumis 2008/09 a.

**NÄITUSTEMAJA Tallinna tn. 3 Rakveres
September- detsember 2008**

Muuseumi vara ja raha

Vanas muuseumimajas jutustame petrooliumilambi valgel muuseumis hoiul olevate vanade asjade lugusid . Võrdleme vanu ja uusi esemeid.

Külastame renteiülemat . Varakambris saab igaüks tema meelest kõige väärtuslikuma asja üles joonistada ja pildi mälestuseks kaasa võtta.

Aeg: kokkuleppel, alates 16.septembrist

Kestvus: 1 tund 15 min.

Sihtgrupp: lasteaia vanem rühm

Hind: 20 krooni lapselt , õpetajad tasuta

***

Vanaaegne koolitund

Kõneleme vana aja koolijuttu - kuidas vanasti koolis käidi, mida ja kuidas õpiti. Uurime vanu vihikuid , raamatuid ja muid koolitarbeid. Harjutame tähtede kirjutamist sule ja tindiga, proovime ära ka krihvliga kirjutamise. Koolijuhataja kiidab ja tarvidusel karistab vana koolikombe kohaselt. Kõigile tunnistus ilukirja harjutuse kohta.

Aeg: kokkuleppel, alates 16.septembrist

Kestvus: 1 tund (60 min.)

Sihtgrupp: lasteaia vanem rühm

Hind: 20 krooni lapselt, õpetajad tasuta

LINNAKODANIKU MAJA Pikk tn. 50 Rakveres

Isetehtud jõulukink

Meisterdame ise jõulukingi! Rätsepa töötoas on villast riidet, nõela ja niiti, nõöpe ja pärleid.

Lõikame, traageldame ja kaunistame; pererahvaski tuleb seltsi.

Kui töö tehtud, on aega ka laulude- salvide meeldetuletamiseks, mängimiseks.

Süütame ka adventiküünlad, perenaine pakub jõulumaiust.

Aeg: 02.- 18.dets.

Kell 10.00 ja 12.00

Kestvus: 1h 15 min.

Sihtgrupp: lasteaia vanem rühm

Hind: 30 krooni lapselt, õpetajad tasuta

LINNAKODANIKU MAJA Pikk tn. 50 Rakveres
Veebruar-mai 2009

„Jõudu päikesele !“ Külma – ja küünlakuu veebruar

Valame ise küünla, et päikesele jõudu juurde anda. Vanasti usuti, et just küünlapäeval tehtud küünlad põlevad eriti heleda leegiga ja panevad talvekülmad kiiremini taanduma .
Peame videvikku, rääkides lugusid valgusest ja pimedusest. Vaatame, kes kinniste silmadega on mängus kõige osavam.

Aeg: 02.- 06.veebr.

Kell 10.00 ja 12.00

Kestvus: 1h 15 min.

Sihtgrupp: lasteaia vanem rühm

Hind: 20 krooni lapselt, õpetajad tasuta

***

Munapühad

Uurime, millised on perenaise tööd ja tegemised pühaeelses majapidamises ning vaatame kas ja kuidas lapsedki saaksid kodus pühademeeleolu loomisel abiks olla. On jälle aeg välja otsida munaveeretamise renn ja mängida vaikselt sobivaid mängu.

Aeg: 30 .märts- 09.aprill

Kell 10.00 ja 12.00

Kestvus: 1h 15 min.

Sihtgrupp: lasteaia vanem rühm

Hind: 30 krooni lapselt, õpetajad tasuta

***

Putukatoos linnupööningul. Juhan Kunderi juhatused.

Uurime, miks ja kuidas saavad ühe vana maja katusealuses (pööningul) linnud vagusi ja putukad paigal püsida. Luubiga vaadates näeme paremini !
Et on juba ka aeg kevadiseks suurpuhastuseks- võtame ette raamatukapi kraamimise ja pühime unustuste tolmu mõnelt Juhan Kunderi looduse õpperaamatult.

Aeg: 01.-11.aprill

Kestvus: 1h 15 min.

Sihtgrupp: lasteaia vanem rühm, I-III kl.

Hind: 20 krooni lapselt, õpetajad tasuta

***

ÕUESÕPE LINNAKESKKONNAS

Õuest välja

Vaatleme kevadist linna kui elu- ja looduskeskkonda, otsime koos lastega võimalusi huvitavateks tegevusteks.

Koguneme Linnakodaniku maja õue, kust omapäi väljumine oli vana aja lastel kõvasti keelatud. Mängime mõnd endisaegset õuemängu.

Tänapäeva lastena läheme koos väravast välja linnaruumi avastama.

Aeg: 04.-16.mai

Kestvus: 1h 30 min.

Sihtgrupp: lasteaia vanem rühm

Hind: 20 krooni lapselt, õpetajad tasuta

Kogu hooaja programmi maksumus 160 krooni lapse kohta.

Programmi ajad palun kokku leppida septembrikuu jooksul tel. 5 236 405 või kaja@svm.ee, muutuste puhul Linnakodaniku majas toimuvate programmide puhul vähem kui 2 nädalat enne, palun helistada Linnakodaniku majamuuseumisse T-R 11.-17.00 tel.32 442 48

Lisateave ja tellimine:

Kaja Visnapuu: 5 236 405, kaja@svm.ee

Eesti muuseumipedagoogide 2007 augustipäevadest osavõtjad

1. Mirjam Abel	Virumaa Muuseumid
2. Kaja Visnapuu	Virumaa Muuseumid
3. Triin Siiner	Eesti Ajaloomuuseum
4. Kai Tuvik	Tartu Mänguasjamuuseum
5. Tiiu Liimets	Eesti Loodusmuuseum
6. Ly Vetik	Eesti Loodusmuuseum
7. Mare Rannast	Tartu Mänguasjamuuseum
8. Virve Tuubel	Eesti Rahva Muuseum
9. Piret Kruusandi	KUMU Hariduskeskus
10. Anna-Liisa Lehtmets	KUMU Hariduskeskus
11. Jelena Levtšenkova	KUMU Hariduskeskus
12. Inna Laanemets	KUMU Kunstikool
13. Aili Kalavus	Palamuse Muuseum
14. Marge Luude	Põlva Talurahva Muuseum
15. Ade Lehtse	Tallinna Linnamuuseum
16. Kati Naarits	Tallinna Linnamuuseum
17. Liisi Lauer	Adamson-Ericu Muuseum
18. Virge Laaneste	Narva Muuseum
19. Ülla Paras	Haapsalu Piiskopilinnus
20. Marika Peberg	Haapsalu Piiskopilinnus
21. Kristiina Tael	Tartu Linnamuuseum
22. Reelika Niit	Tartu Linnamuuseum
23. Tatjana Rahu	Muhu Muuseum
24. Juta Reest	Iisaku Muuseum
25. Tanel Veerema	Eesti Vabaõhumuuseum
26. Maarja Kõuts	Eesti Vabaõhumuuseum
27. Miroslava Kivimäe	Eesti Vabaõhumuuseum
28. Riina Annus	Eesti Piimandusmuuseum
29. Katrin Mellis	Eesti Meremuuseum
30. Urmet Paloveer	TÜ Ajaloo Muuseum
Peeter Mauer	Kultuuriministeerium, muuseumiõunik

LISA 5
LASTE JOONISTATUD PILDID MUUSEUMITUNDIDEST

LISA 6
LASTE JOONISTATUD PILDID MUUSEUMITUNDIDEST

